

MOKSLO LIETUVA

2005 m. rugsėjo 22–spalio 5 d.

LIETUVOS MOKSLININKŲ LAIKRAŠTIS

Nr. 16 (328)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Kaina 2 Lt

Kongreso generalinė sekretorė Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų Dermatovenerologijos centro direktorė dr. Irena Marčiukaitienė ir to paties Centro gydytoja dermatovenerologė Jūratė Grigaitienė

Baltijos dermatovenerologai rinkosi Vilniuje

Rugsėjo 8–10 d. Vilniuje, Crowne Plaza viešbučio konferencijų salėje, vyko 5-asis Baltijos dermatovenerologų kongresas. Jo tema – *Naujas požiūris į odos ir lytiškai plintančių ligų diagnostiką ir gydymą*. Pranešimų metu ir diskusijose aptartos aktualiausios dermatovenerologijos ir kitų jai artimų sričių problemos, susipažinta su naujausiomis idėjomis, reikšmingiausiais tyrimų rezultatais.

Pranešimus skaitė Vokietijos, Italijos, Suomijos, Danijos, Prancūzijos, Japonijos, JAV, Australijos, taip pat Baltijos šalių – Estijos, Latvijos ir Lietuvos dermatovenerologai.

Dermatologija – tai medicinos sritis, kurioje priekaičiuojama apie 3–4 tūkst. ligų pavadinimų (pagal skirtingus šaltinius). Labiausiai paplitusios ligos – žvynelinė, atopinis dermatitas, grybelinės infekcijos ir kt.

Dermatovenerologijos moksle pritaikomos naujos gydymo ir diagnostikos metodikos, taikomi genų inžinerijos metodai, tampa įprasti molekulių dauginimo tyrimo būdai (PSR, LSR), tiriant navikinius procesus nustatomas fenotipas. Štai kodėl tokios svarbios tarptautinės konferencijos, kuriose galima sužinoti apie naujausius gydymo būdus, retesnius klinikinius atvejus, perimti užsienio kolegų patirtį.

Mokslo Lietuva bendrauja su 5-ojo Baltijos dermatovenerologų kongreso viceprezidentu, Lietuvos dermatovenerologų draugijos prezidentu, gydytoju dermatovenerologu dr. Olegu Čeburkovu ir Kongreso generaline sekretore Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikos Dermatovenerologijos centro direktore doc. dr. Irena Ona Marčiukaitiene.

Pokalbį su medikais skaitykite 14–15 p.

Sukurti dialogo erdvę

Baigėsi Lenkų instituto Vilniuje direktorės dr. Malgožatos Kasner (Malgorzata Kasner) kadencija. Šio instituto ir jo direktorės dėka *Mokslo Lietuva* praturtėjo ne vienu straipsniu apie Vilniuje rengtas diskusijas istorinės praeities ir dabarties klausimais, parodas, atvykusius žymius Lenkijos meno, kultūros ir mokslo veikėjus. Tuose renginiuose buvo prisimintas ne vienas abiem tautoms reikšmingas istorijos įvykis. Kartu tai ir pavyzdys, kaip nesunku vieniems kitus suprasti, jei pastangas lydi geranoriškumas.

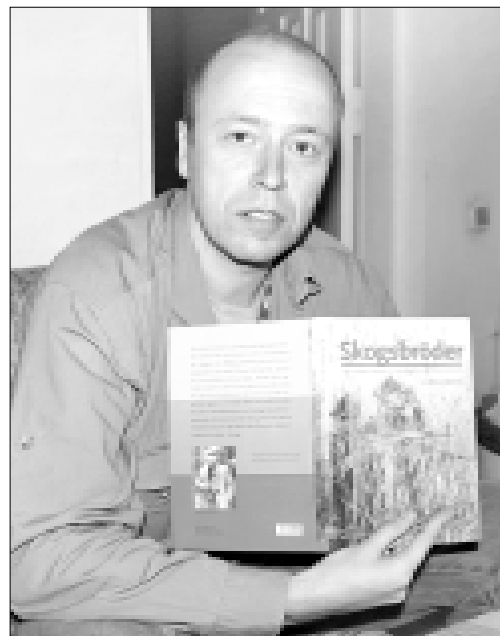
Nukelta į 4 p.

Dr. Malgožata Kasner širdyje Lietuvos nepalieka

Gedimino Zemlicko nuotraukos

Šimtaprocentinis švedas apie lietuvius ir savo tautiečius

Jonas Ohmanas su savo į švedų kalbą išverstą Juozo Lukšos-Daumanto knygą „Miško broliai“

Mokslo Lietuvos pašnekovas – liuteronų pastorius, švedų vertėjas ir kino dokumentininkas Jonas Omanas (Jonas Öhman). Mums atrodo, kad kalbamės tinkamiausiu laiku, nes šiais metais Lietuva viešnios teisėmis pakviesta į didžiausią literatūrai skirtą renginį Šiaurės kraštuose – tarptautinę Geteborgo knygų mugę. Ji vyks rugsėjo 29–spalio 2 dieną. Šio įvykio proga į švedų kalbą bus išverstos net aštuonios lietuvių autorių knygos. Penkias iš jų išvertė Jonas Omanas.

Pokalbį su Jonu Omanu skaitykite 13 p.

2–3 p.

REFORMA
NEIŠVENGIAMA

5 p.

DĖL PAVARDŽIŲ
RAŠYMO

8–9 p.

PRIE BIRUTĖS
KALNO

10–11 p.

KALBOTYROS
DISIDENTAI
SALOSE

15 p.

SU LEONARDU-
I VOKIETIJA

Pradžia Nr. 15

Apskritojo stalo diskusijoje su Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2006–2010 metų plėtros plano darbo grupės nariais dalyvauja darbo grupės vadovas Švietimo ir mokslo ministerijos sekretorius Saulius Vengris, Studijų kokybės vertinimo centro vyriausiasis specialistas Vytautas Daujotis, UAB Sintagma generalinis direktorius Evaldas Drąsutis, Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų darbdavių konfederacijos prezidentas, Mykolo Romerio universiteto profesorius Rimvydas Jasinavičius, Lietuvos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos vykdomojo komiteto referentas aukštosioms mokykloms Henrikas Petkevičius. Diskusijoje taip pat dalyvavo ir pasisakė švietimo ir mokslo viceministras Raimundas Mockeliūnas.

Straipsnis įvairinamas ir nuotraukomis iš Lietuvos pramonininkų konfederacijos rugsėjo 6 d. renginio *Svarbiausios Lietuvos aukštojo mokslo sistemos problemos ir jų sprendimo būdai*.

Konkurencija – mūsų laikų panacėja

S. Vengris. Savireguliacija – neblogas dalykas, tik reikia sudaryti sąlygas jai reikštis. Viena iš galimų sąlygų įrašyta ne tik vadybos vadovėliuose, bet ir Lisabonos strategijoje – tai konkurencingumo didinimas tarp institucijų – aukštųjų mokyklų, institutų ir t. t. Jei bus sudarytos sąlygos konkurencijai, tai savireguliacijos mechanizmas gana greitai pradės veikti. Dabar konkurencijos nėra arba beveik nėra (kalbu apie lėšų skirstymo būdus ir kitus dalykus). Kai girdžiu sakant, kad šiemet žmogus dirba geriau negu pernai, o pinigų gauna mažiau, man akivaizdu, kad konkurencijos nėra. Jeigu pernai jis nukalė dvi pasagas, o šiemet – tris, bet niekas jų neperka, tai ir pinigai už tai nepriklauso. Kažkas turi pirkti, o perkama pagal konkurencijos principą. Tai štai ir mūsų aptariama sistema turi taip keistis, kad nori nenori konkurencingumą teks didinti, nes tai ir Europos mokslo politikos reikalavimas.

ML. *Bijau, kad skaitytojas šiuos žodžius gali suprasti ir kaip didelę grėsmę kone kiekvienam sistemos nariui. Daug kas tas eilutes supras šitaip: atsikratysi-*

Maršrutas į ateitį (2)

„Fuksai“ tikisi tik gerų perversių

me prastų dėstytojų, nepajėgių profesorių ir aukštojo mokslo reforma pajudės.

S. Vengris. Negalėčiau šito paneigti, ko gero, taip gali būti. Jeigu pedagogai, kaip pats sakote, prasti ir nepajėgūs, tai gal jų ir neturėtų likti aukštosiuose mokyklose. Bet tai tik viena reikalo pusė, nes diskusijos dalyviai atskleis ir kitus aspektus.

Kalta sistema

R. Jasinavičius. Noriu priminti, ką sako bendroji vadybos teorija ir praktika. Organizacijose dirbantys žmonės dažniausiai nėra kalti, kad vangiai siekia reikalaujamų rezultatų. Dažniausiai priežastis glūdi jų motyvacijos ir vertinimo sistemoje. Kokia yra dabartinė aukštojo mokslo ir studijų finansavimo sistema? Iš esmės yra finansuojama pagal suminių studentų „krepšelį“: kuo daugiau įstoja studentų ir kuo jie ilgiau studijuoja, tuo daugiau lėšų gauna aukštoji mokykla. Mums sakoma: *Mokykite juos daugiau*. Vadinasi, turėkite daugiau išlaidų, skatinkite mokyti spartesniais tempais. Tačiau, jei vietoj ketverių metų specialistas būtų parengiamas per dvejus metus, tai mokykla netektų pusės lėšų. Jei daugiau pinigų iš „krepšelio“ bus investuota į studentus, nukentės dėstytojai ir profesūra. Tai štai esant kokiam vertinimui ir motyvacijai esame priversti veikti. Kad ir kiek agituotume dirbti daugiau ir geriau, nieko nelaimėsi-

me, nes sistema nemotyvuota ir nuostolinga.

Todėl sakome: pakeiskite matavimo ir vertinimo sistemą ir kiekvienas vykdytojas ims atitinkamai keistis. Jei tokia finansavimo sistema gyvuotų versle, skatintų verslininkus gauti žaliavos ir laikyti ją įmonėse, bet neskatintų iš jos gaminti ir perduoti produkcijos, tai Lietuva būtų visa nusėta sandėliais. Kol šios praktikos aukštojo mokslo sistemoje nepakeisime, tol niekas nesikeis. Negalime priversti rektoriaus ir jo kolegų dvigubai daugiau dirbti ir dvigubai mažiau jiems mokėti. Tai nelogiška ir nehumaniška.

ML. *Suprantu, kad prof. R. Jasinavičius mėgina švelninti padėtį: ne visada kaltas prastokus rezultatus rodantis darbuotojas, nes dažnai „kalta aplinka“: prasta motyvacija arba neteisingai vertinamos pastangos ir rezultatai.*

R. Jasinavičius.

Kiekvienas darbuotojas veikia būtent taip, kaip sistema iš esmės jį vertina ir jam atlygina. Jeigu šio pokalbio dalyviams už diskutavimą gerai mokėtų, tai mes, ko gero, ilgai nepakiltume nuo stalo.

Sistema užsikonservuoja

V. Daujotis. Dėl „balasto“ atsikratymo. Jei sistema nepertvarkyta, o mes atsikratysime nereikalingų darbuotojų, kas tada bus? Vėl iš naujo rasis tokio paties „balasto“, ir niekas nepasikeis. Todėl ją reikia taip pertvarkyti, kad pritrauktų pajėgius darbuotojus. Sistema pati turi tobulėti. Dabar ji veikia uždaroje erdvėje, darbuotojai gauna minimumą, bet savisaugos instinktas

Lietuvos pramonininkų konfederacijos viceprezidentas, Sąveikos su Rektorių konferencija komiteto pirmininkas prof. Rimvydas Jasinavičius Lietuvos pramonininkų konfederacijoje pristato aukštojo mokslo sistemos „problemų medį“

trukdo siekti perversių. Todėl ir sąstingis.

Antras dalykas – veikia skirtingos interesų grupės. Studentai nenori mokėti už mokslą, silpni dėstytojai vengia, o gal ir nesugeba tobulinti studijų programų. Tokių interesų grupių galima vardyti ne vieną. Nemanau, kad patvirtinus aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006–2010 m. planą, jis bus priimtas visuotinai džiaugsmingai. Štai kodėl būtina apie tai diskutuoti; ne emocijas žarstyti, o įrodinėti, kad visiems tos sistemos dalyviams nuo perversių bus tik geriau. Mes neišradinėjame dvi-račio. Peržiūrėjome daugybę tarptautinių dokumentų, pateikiame juos ir mūsų kuriamo dokumento pabaigoje. Atsižvelgėme į JAV, Jungtinės Karalystės ir daugelio kitų valstybių aukštojo mokslo sistemų patirtį. Turime gerų pavyzdžių, kuriuos reikia išnagrinėti. Tą ir darome, kai kurias kitų šalių idėjas pritaikome ir

savo rengiamam plėtros planui. Kiekvienas dokumento sakinyvis yra argumentuojamas, atsižvelgiant į geriausią pasaulio patirtį.

ML. *Bet kokia reforma ar pertvarka yra bloga, jeigu nuo to bus blogiau tos sistemos žmogui. Ar grupės nariai pritarę tokiai tezei?*

R. Jasinavičius. Pritariu. Tai personalo vadybos dėsni.

E. Drąsutis. Siūlyčiau patikslinti vieną dalyką: kada būna geriau? Savisaugos instinktas natūraliai verčia priešintis pokyčiams. Tai yra bet kokios organizacijos ypatybė ir niekad kitaip nebus. Iš tikrųjų akivaizdžiai nesuderinti ilgalaikiai ir trumpalaikiai tikslai. Savisaugos instinktas kiekvieną subjektą verčia veikti pagal trumpalaikių tikslų programą. Dabar bet kuris universitetas stengiasi priimti daugiau studentų, kad gautų daugiau lėšų. Nelabai paisoma, kokia bus tų specialistų paklausa po 4–5 metų, kai paaiškės jų išsilavinimo kokybė. Juk ir rektoriaus darbo kokybė matuojama dabar, o ne po 4–5 metų. Inicijuojama reforma, ypač valdymo, nukreipta į aukštosios mokyklos ilgalaikius tikslus, tai yra ilgalaikius visuomenės ir studentijos interesus.

Laukiama Betmeno

H. Petkevičius. Pradėsiu nuo anekdotinės situacijos. Per literatūros paskaitą buvo prisimintas vienas fantastinis literatūros kūrinys, kuris man leido studentams užduoti klausimą – kaip tam tikrai pedagoginei pritrūkėlei: *Studentai, kaip manote, kas gali išgelbėti pasaulį?* Atsakymai paprastai panašūs: *Dievas, Jėzus Kristus* ir t. t. Bet štai vienoje auditorijoje išgirdau: *Pasaulį išgelbės Betmenas...* Maniau, kad studentai

šaiposi, bet greitai įsitikinau – ne. Studentai tam Betmeni suteikia superherojaus galias, kurios ir išgelbėsiančios pasaulį.

Kartais ir mes laukiame Betmeno, kuris pasirodys ir viską padarys. Tai štai mūsų užduotis ir yra tuos laukiančiuosius įtraukti į sistemą, kad jie patys dalyvautų sistemos pertvarkoje.

ML. *Supratau, kad „Lietuvos aukštojo mokslo plėtros 2006–2010 m. planas“, vadinasi, ir aukštojo mokslo reforma, nukreipta į ilgalaikius tikslus. Matyt, tai visos Lietuvos mokslo reformos dalis? Tos reformos, dėl kurios susirūpinę ir Lietuvos Prezidentas Valdas Adamkus, Prezidentūroje įpareigojęs švietimo ir mokslo ministrą imtis mokslo reformos? Tuigi koks ryšys sieja siūlomą aukštojo mokslo reformą su visa numatoma Lietuvos mokslo reforma?*

Raimundas Mockeliūnas. Lietuvos aukštojo mokslo reforma nėra atsieta nuo visų šalies mokslo sistemos reikalų, veikia juos apiben-

Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2006–2010 metų plėtros plano vadovas dr. Saulius Vengris, Švietimo ir mokslo viceministras Raimundas Mockeliūnas ir Mokslo ir studijų departamento Studijų skyriaus vedėja Daina Lukošūnienė

Gedimino Zemlicko nuotraukos

Diskusijos dalyviai: darbo grupės nariai Henrikas Petkevičius ir Vytautas Daujotis, Mokslo ir studijų departamento vyresnioji specialistė Daiva Vipartienė ir Kauno kolegijos direktorius Mindaugas Misiūnas

drina. Gal mano nuomonė nuskambės kaip oponavimas darbo grupei, jei pažymėsiu, kad daugelis šalies aukštųjų mokyklų gerina savo darbą, dirba vis geriau. Konkurencingumą moksle reikėtų suprasti kaip gana santykinį dalyką. Negalima vienodų vertinimo kriterijų taikyti tiksliesiems ir humanitariniams bei socialiniams mokslams. Nemačiau, kad šiandien gal ir silpniau dirbančių mokslo krypčių nereikėtų finansuoti, nes gali būti, kad po kelerių metų būtent ta kryptis bus itin perspektyvi.

Aišku, turime diskutuoti ir dėl mokslo bei studijų vertinimo kriterijų. Matyt, neapsisėsim ir be naujų vertinimo kriterijų bei vertinimo metodikos įvedimo. Būtina siekti, kad vertinimas būtų kuo teisingesnis. Mes neturėtume vienu brūkšniu užbraukti įvairių mokslo sričių ir krypčių, nes valstybė dalį mokslo visuomenės narių siekia palaikyti, nes po kiek laiko iš jų gal kaip tik ir sulauks labai gerų rezultatų.

Kad neišnyktų dinosaurai

S. Vengris. Klausimas iš tiesų opus. Mes gana daug kalbėjome apie aukštojo mokslo valdymo sistemą, kurią suprantame ir kaip išorinę, t. y. vyriausybės lygmenį, ir kaip institucijos lygmenį. Šią problemą neblogai išsprendė Austrija. Iš tikrųjų, kaip viceministras sako, labai nelengva vienodai teisingai pagal veiksmingumą vertinti humanitarą ir fizikinių mokslų atstovą. Čia turėtų būti pakankamai individualizuotas priėjimas. Ką turiu galvoje? Daugelyje šalių lėšos pagrindinoms mokslo kryptims ar sritims yra atskiros. Humanitarai gyvuoja sau, socialinių mokslų atstovai – sau, o fizikai ar medikai – sau. O juk aukštojo mokslo plėtos plano darbo grupės idėja buvo tokia: labai nedidelė finansavimo dalis biudžete skiriama pagal bendrąją metodiką, kaip kad dabar ir yra. Tai tos lėšos, kurios skiriamos kompetencijai palaikyti, kad neišnyktų mūsų mokslo „dinosaurai“.

Vis dėlto didesnioji dalis lėšų mokslo ar studijų institucijoms turėtų būti užsitikrinamos tos institucijos vadovo derybomis su už finansus atsakingu pareigūnu (ministru ar jo įgaliotu asmeniu). Tokios institucijos vadovas žino savo mokslinės įstaigos vertę ir viziją, suvokia, ką jis gali padaryti ir už kiek. Tarkime, lituanistai patentų negaus, bet technologiniuose moksluose privalu gauti. Šitie dalykai turi būti aiškūs: kiek valstybė gali skirti pagrindinėms sritims ir kryptims, o toliau – prašom siekti papildomų lėšų. Tokia tvarka stiprina kiekvienos atskiros mokyklos autonomiją, nes jai lėšos skiriamos ne pagal nuasmenintą formulę, bet de-

rantis. Suprantama, tada aukštosios mokyklos vadovas ar derybininkas turės sugebėti derėtis dėl savo institucijos pinigų. Kokia gali būti konkurencija, jei kalbame apie vienintelę tos krypties aukštąją mokyklą Lietuvoje, pavyzdžiui, Vilniaus dailės akademiją, Muzikos ir teatro akademiją? Šiuo požiūriu viceministras visiškai teisus.

Mes kalbame apie plėtos plane numatytas būtent šios naujas valdymo formas ir santykius. Šia prasme dabartinė sistema vis dar lieka netobula, o mūsų siūlomas planas ją kaip tik ir turėtų patobulinti.

Susisiekiantys indai

ML. Plėtos plane numatyta pervertinti patariančių ir ekspertinių institucijų vaidmenį. Ar tai turėtų būti aukštojo mokslo plėtos plane formuluojama užduotis, nes kalbama apie tokias institucijas kaip Lietuvos mokslo taryba, Lietuvos mokslų akademija, Mokslo institutų direktorių konferencija. Nebent dar būtų galima sutikti, kad Aukštųjų mokyklų rektorių konferencija tiesiogiai sietina su Lietuvos aukštojo mokslo plėtos planu.

V. Daujotis. Pati Mokslo Lietuva paklausė, koks ryšys sieja siūlomą aukštojo mokslo reformą su visa numatoma Lietuvos mokslo reforma. Išties labai svarbu, kaip toliau dirbs mokslo institutai ir kitos mokslo institucijos. Šiuos klausimus nagrinėjant, labiau matoma valstybės lygmeniu tampa ir aukštojo mokslo sistema, nes tai tarpusavyje susiję dalykai. Kad aukštosios mokyklos normaliai funkcionuotų, reikia nagrinėti daugelio ekspertinių mokslo institucijų veiklą. Antai Lietuvos mokslo tarybos daugiau kaip pusė nagrinėjamų klausimų siejasi su studijomis. Panašiai galima pasakyti ir apie Lietuvos mokslų akademiją, kuri labai glaudžiai susijusi su šalies aukštojo mokslo sistema.

Pagaliau dabar galiojančios teisės nuostatos reikalauja, kad bet koks teisės akto projektas, susijęs su aukštojo mokslo sistema, būtinai turi būti įvertintas visų paminėtų institucijų – Mokslo tarybos, Mokslų akademijos, Rektorių konferencijos. Visos tos institucijos turi pateikti savo išvadas, kuriomis remiasi Vyriausybė, priimdama sprendimus. Net Mokslo institutų direktorių konferencija turi įtakos tiems teisės aktams, nes juk iš aukštojo mokslo sistemos mokslo institutai priima absolventus, jaunos mokslininkus. Tai visa organiška aukštojo mokslo sistema, todėl ją reikia reguliuoti valstybės lygmeniu. Deja, šiuo metu tai labai problemiška.

Todėl savo plane ir išdėstėme, kodėl išvardytos institucijos tampa ir tam tikru kliuviniu, siekiant spręsti

aukštojo mokslo problemas. Dabartinis tų institucijų vaidmuo valstybės lygmeniu nėra visai normalus. Jeigu visa tai būtų gerai, nereikėtų aukštojo mokslo reformos.

Priekaištai ekspertams

ML. Kiek suprantu, tos institucijos nesigviečia aukštojo mokslo ir studijų institucijų valdymo, nes tai ekspertinės institucijos, tik patariančios Seimui ir Vyriausybei.

V. Daujotis. Teisingai, ekspertinės institucijos. O kuo remiasi Vyriausybė? Didžia dalimi tų institucijų rekomendacijos ir lemia Vyriausybės sprendimus. Jau nekalbu apie pasitaikančius savanaudiškus kai kurių institucijų vadovų interesus ir užkulisines derybas. Ko norime iš tų institucijų ekspertavimo išvadų? Profesionalumo. Dabar jų išvados labai dažnai viena kitai prieštarauja.

ML. Kaip ir kai kurie Lietuvos įstatymai vieni kitiems.

V. Daujotis. Tačiau įstatymai taisomi, o mūsų minimų institucijų ekspertizė dažnai yra neatsakingai rengiamos, bet tos institucijos už savo ekspertavimo padarinius neatsako. Mes ir siūlome pakelti tų institucijų atsakingumo lygį, pradedant nuo pačių tų institucijų formavimo. Jos kol kas yra daugiausia „atstovaujančios“, ir tai didžiausia problema. Atstovas – ekspertas. Jeigu jis atstovauja, tai joks ekspertas. Pasaulyje ekspertai, jeigu jau išrinkti ar paskirti ekspertuoti pagal kompetenciją, tai ir turi spręsti išklause įvairių nuomonių, bet remtis savo kompetencija, o ne vykdyti siuntusios institucijos užsakymą.

O kaip dabar vyksta? Ekspertas grįžęs į instituciją, pasiklauso, ko nori „liaudis“, ir pagal tai „ekspertuoja“.

ML. Plėtos plane siūloma panaikinti visuomeninių ekspertinių institucijų (Lietuvos universitetų rektorių, Lietuvos kolegijų direktorių konferencijos, Lietuvos mokslų institutų direktorių konferencijos ir kitų), taip pat ir Lietuvos mokslų akademijos privalomą ekspertinę funkciją. Tuo norima jas prilyginti kitoms nevyriausybiniams organizacijoms, kurias būtų galima pasitelkti kviečiant pateikti ekspertinius vertinimus ir siūlymus. Ar tai nereiškia, kad priimant nutarimus, rengiant teisinius aktus ar įstatymų projektus nenorima girdėti prieštaraujančių balsų, turėti tikrą opoziciją.

S. Vengris. Tikrai taip nėra. Mes norime, kad būtų laikomasi eksperto apibrėžimo. Jeigu kalbama apie teisės aktą, kurio vykdytoja bus Ministerija, o Mokslo ir studijų departamentas atsakingas už to akto parengimą, tai akte turi būti įvardyta, kas ką sprendžia ir kas už ką atsako – Ministerija, universitetai ar kolegijos. Dabar atsakau į pateiktą klausimą, kas su kuo turi konsultotis, kieno

Apie aukštąjį mokslą diskutuoja akademinės bendruomenės nariai ir pramonininkai; kalba Vilniaus Gedimino technikos universiteto rektorius prof. habil. dr. Romualdas Ginevičius

Prezidiume – Švietimo ir mokslo ministras dr. Remigijus Motuzas, Lietuvos pramonininkų konfederacijos generalinis direktorius Rimas Varkulevičius, prezidentas Bronislovas Lubys, viceprezidentai Jonas Karčiauskas ir Juozas Magelinskas

Su kai kuriais kritikų argumentais nelinkęs sutikti Lietuvos universitetų rektorių konferencijos prezidentas prof. habil. dr. Vytautas Kaminskas

Kaip visada emociškai kalba Vilniaus universiteto rektorius akad. Benediktas Juodka

Kauno technologijos universiteto rektorius akad. Ramutis Bansevicius turi savų argumentų

ekspertizę būtina pradėti prieš darant sprendimą. Jeigu pasakyta, kad sprendžia ministras arba Ministerija (dažnai mūsų teisės aktuose baidomasi asmeninės ministro atsakomybės, todėl teisės aktuose sakoma – Ministerija), tai prieš tai ji turi išklausti jai reikalingų ekspertų nuomonę. Ekspertais gali būti Mokslų akademija, nepriklausomas audito atstovas, bet tai turi būti parašyta teisės akte. Dabar teisės akte parašyta: ne išklausi, bet atsižvelgi į eksperto nuomonę. Esmingas skirtumas. Teisinė praktika rodo, kad jeigu teikiant Sei-

mui ar Vyriausybei teisės akto projektą bus neatsižvelgta į eksperto poziciją, tai ministras neturi teisės daryti sprendimo, kuris skirtųsi nuo ekspertinės organizacijos ar atskirų asmenų siūlymo. Toks teisės aktas stabdomas, kol pozicijos bus suderintos. Tai valdymo problema. Esu įsitikinęs, kad ministras ir taip nenuspręs priešingai, jei ekspertinė institucija jam įrodys, kad to daryti negalima. Tačiau jeigu ekspertinių institucijų pasiūlymai prieštarauja vieni kitiems, tai atsižvelgti į tokį ekspertavimą labai sunku.

Atkelta iš 1 p.

Atsiveikinimo su dr. Malgožata Kasner renginys vyko rugsėjo 2 d. Vilniaus paveikslų galerijoje. Jame dalyvavo Lenkijos Respublikos ambasadorius Lietuvoje Janušas Skolimovskis (Janusz Skolimowski), Paveikslų galerijos direktorius Romualdas Budrys, mokslo, kultūros ir visuomenės veikėjai, lenkų bendruomenės nariai.

Prieš Malgožatai Kasner išvykstant į Varšuvą, su ja kalbėjosi *Mokslo Lietuvos* atstovas.

Jau Vilniaus dalelė

ML. Gerbiamoji ponis Malgožata, baigėsi Jūsų kadencija Lenkų instituto direktorės pareigose. Su kokiomis mintimis ir jausmais paliekatė Vilnių?

M. Kasner. Aš nepalieku Vilniaus. Išvažiuoju, bet yra taip, kaip pasakyta Česlovo Milošo eilėraštyje: *Niekada nuo tavęs, mieste, aš negalėjau pabėgti...*

Panašiai yra ir man: visą laiką ir toliau būsiu su Lietuva ir Vilniumi. Tam tikra prasme aš jau priklausau Lietuvai, o Lietuva priklauso man.

ML. Labai gerai pasakyta. Kaip prasidėjo Jūsų kelias į Lietuvą?

M. Kasner. Prasidėjo taip pat, kaip tokie keliai prasideda daugeliui užsieniečių. Visiškai įprastas paprastas kelias. Studijuodama lenkų filologiją Varšuvos universitete, ketvirtame kurse ėmiausi ir papildomo kurso – lituanistikos.

ML. Varšuvos universitete buvo tokių galimybių? Ir tebėra?

M. Kasner. Tokių galimybių atsirado, nes mūsų fakultete buvo žmonių, kurie ne tik jautė, bet ir aiškiai matė, kad Lietuva atgaus nepriklausomybę. Tai buvo 1988–1989 m., kai Lietuvoje prasidėjo Sąjūdis. Lenkijos inteligentija, turėjusi ryšių su lietuviais, jau aiškiai matė, kad Lietuvoje vyksta didžiuliai pokyčiai. Intelektualai visada turi būti šiek tiek labiau priekyje – taip paprastai ir yra. Mūsų fakulteto profesoriai, tarp jų prof. Elżbieta Smulkowa (Elżbieta Smulkowa) ir prof. Voicechas Smoćński (Wojciech Smoczyński), nuveikė labai daug, kad lituanistika Varšuvos universitete pradėtų savo mokslinį gyvenimą.

Kaip augo į Lietuvą

ML. Kaip tą lituanistikos gaivinią galima susieti su kadaise gyvavusia lituanistine tradicija Lenkijoje?

M. Kasner. Iš tiesų lituanistikos tradicija Lenkijoje buvo gana stipri ir sietina pirmiausia su Krokuvos universitetu. Bet vėliau dėmesys lietuvių kalbai slopo, nes nebuvo ir didesnių galimybių išmokus lietuvių kalbą užsiimti šios srities tyrinėjams (nebent tik kalbiniais).

1988 m. Varšuvos universitete kalbininkams jau buvo akivaizdu, kad būtina rengti specialistus, kurie bendradarbiautų su Lietuva. Tam reikėjo mokėti lietuvių kalbą, žinoti Lietuvos ir Lenkijos istoriją, suvokti mūsų tautų ateitį. Tai turėjo būti labai geras kultūrų dialogo ir tautų bendradarbiavimo pavyzdys.

Beje, visa tai gerai suvokiui tik dabar, vertindama iš prabėgusių metų perspektyvos. Kai pradėjau studijuoti, to nesuvokiau. 1990 m. pradžioje atvykau į jūsų šalį ir čia praleidau pusę metų. Lietuvai tai buvo lemtingas gyvavimo laikotarpis. Todėl ir tvirtinu, kad pri-

Sukurti dialogo erdvę

Lenkų instituto Vilniuje židinio ugnį penkerius metus kūreno Malgožata Kasner

klausau ir Lietuvai, nes esu su ja nuo tos lemtingos gimimo dienos – Nepriklausomybės paskelbimo – ir vėlesnių įvykių.

ML. Ar lengvai įaugote į Lietuvą?

M. Kasner. Turiu prisipažinti, kad man buvo labai sunku čia rasti savo vietą. Blogai kalbėjau lietuviškai, nesijaučiau tvirtai naujoje vietoje, kurioje staiga atsidūriau. Negalėjau pajusti Lietuvos. Studijuodama Varšuvoje visiškai kitaip įsivaizdavau Lietuvą. Gal tai atrodys ir labai keista, bet mano sąmonėje Lietuva nebuvo užgožta lenkiškų stereotipų, kurie sietini su Adomo Mickevičiaus *Ponu Tadu*, lenkų rašytojo Tadeušo Konvickio (Tadeusz Konwicki) ar kitų kūriniais. Studijų metais daug skaičiau, o kai pradėjau domėtis lituanistika, susidariau, sakyčiau, lietuviškos Lietuvos vaizdą. Su juo ir atvažiavau į tuo metu dar tarybinę Lietuvą.

Apie lenkišką ir lietuvišką Lietuvą

ML. Kaip turėtume suprasti posakį „lietuviška Lietuva“?

Lenkai dažnai Lietuvą įsivaizduoja ir žvelgia į ją pagal lenkiškas tradicijas. Juos galima ir reikia suprasti. Aš tokių išankstinių nuostatų neturėjau, galiu teigti, kad į Lietuvą visada žvelgiau „iš lietuviško taško“, vertinau lietuviškais masteliais.

ML. Bet kaip tai įmanoma būnant lenkaite?

Įmanoma, nes manęs nevaržė mąstymo stereotipai. Lietuvos vaizdas manėje formavosi kartu su mano susidomėjimu šiuo kraštu ir jo žmonėmis. Iš Varšuvos atvykusi į Punkską rinkti lituanistinės kalbinės medžiagos, ten radau labai stiprią lietuviškumo kondensaciją. Tai suprantama: šioje vietoje valstybių sienos būdavo traukiamos tai į vieną, tai į kitą pusę, todėl čia gyvenantys lietuviai gerai išlaikė ir giliai tebejaučia savo lietuviškąjį tapatumą. Man tai paliko labai stiprų įspūdį.

Kai nuo 1990 m. pradėjau artimiau pažinti lietuvius ir Lietuvą, vis labiau įsitikindavau, kad Lietuva nėra homogeniška, vientisa. Praėjo daug metų ir iki šiol iš tos įvairiasluoksnės bei įvairialypės Lietuvos aš nuolat gaunu tai, kas mane užpildo vis naujai. Manau, kad mano dabartinis Lietuvos vaizdas jau tikresnis, gilesnis. Negaliu tvirtinti, kad jis toks vienintelis gali būti, bet jaučiuosi

daug turtingesnė už tą mergaitę, kuri atvažiavo į Vilnių 1990 metais.

Diskutuojant manėje dar buvo per mažai Lietuvos

ML. Ar tas „lietuviškos Lietuvos“ vaizdas tuo metu nesikirtė, nekonfrontavo su to meto Jūsų aplinkos žmonių nuomone? Kad ir akademinės aplinkos. Juk ne vienas iš jų tikriausiai į Lietuvą žvelgė Adomo Mickevičiaus, Juozapo Ignacijaus Kraševskio ar kitų romantikų akimis.

M. Kasner. Konfrontacijos ar nesikalbėjimo nebuvo – gal tai priklausė ir nuo mano asmenybės. Galėčiau pasakyti, kad esu dialogo žmogus. Tai nereiškia, kad visada nusileidžiu ir nemoku ginti savo požiūrio. Vis dėlto visada stengiuosi įsiklausyti į kito žmogaus teiginius. Dažniausiai būna taip, kad pašnekovas man suteikia kažką naujo ir labai svarbaus. Ko gero, taip buvo nuo pačios pradžios. Kartais man net būdavo sunkoka diskutuoti su kito požiūrio žmonėmis, nes manėje buvo per mažai Lietuvos, tikros informacijos. „Lenkiškos Lietuvos“ taip pat buvo per ma-

Lietuvos dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys, Lenkų instituto darbuotoja Odeta Venckavičienė, Lenkų instituto darbuotojas Tadeušas Tomaševskis, Lenkijos Respublikos ambasadorius Lietuvoje Janušas Skolimovskis, buvusi Lenkų instituto direktorė Malgožata Kasner ir dabartinis Instituto direktorius Mariušas Gaštolas

žai. Man reikėjo mokytis, mokytis, mokytis ir ateiti čia, kur dabar esu.

Kokią Lietuvą mato šiandien

ML. Kokia šiandien Jums atrodo Lietuva? Pernebyg uždara savyje, provinciali, vis dar ieškanti savo tapatumo, tačiau greičiau tirpstanti globalizacijos mariose, negu atrandanti save? Įdomu išgirsti Jūsų nuomonę.

M. Kasner. Matau visiškai ne tokią Lietuvą. Žinoma, kaimiško gyvenimo tradicija Lietuvoje visada buvo labai ryški, tokia ir išlieka. Apie tai galime perskaityti literatūros kūriniuose, pajusti iš visos lietuvių kultūros. Nėra paprasta apibrėžti, bet lietuvių mąstysenoje daug vietos tenka gamtai. Man atrodo, kad lietuviai geriau jaučia gamtą už daugelio Europos kraštų gyventojus, bent jau toje jausenoje yra tik lietuviams būdingo savitumo.

ML. Buvęs Lenkijos ambasadorius Lietuvoje Ježis Baras (Jerzy Bahr) „Mokslo Lietuvoje“ spausdintame interviu taip pat į šią lietuvių ypatybę buvo atkreipęs dėmesį.

M. Kasner. Taip, tai į akis krintanti lietuvių savybė. Ir ji labai žavi. Aš net sakyčiau, kad jūs, lietuviai, esate arčiau tikro gyvenimo už daugelį kitų europiečių. O dėl lietuvių europietiško... Matote, būnant Lenkų instituto direktore man nuolat tekdavo ieškoti partnerių savo renginiams, bendradarbiauti su įvairiomis Lietuvos įstaigomis. Savo ruožtu ir kolegos lietuviai per mus savo renginiams ieškojo partnerių Lenkijoje, o kartais ir mes patys būdavome tie partneriai.

lėtų ir didžiulis savo lietuviškumu. Kaip užsienietė matau tai iš šalies ir negaliu suprasti, kodėl taip yra, kad ne visi lietuviai didžiuojasi savo tauta. Juk matėme ir tą milžinišką kelią, kurį Jūs, lietuviai, sugebėjote įveikti. Tai didvyriškas kelias. Ir tai, kad Lietuvoje gyvena daugelio tautybių žmonių, labai svarbiu visai jūsų valstybei, bei tai, kad jūs stengiatės bei mokate sugyventi su kitų tautų žmonėmis, man atrodo labai reikšminga. Net jei kažkas ne visada sekasi, pastangos kitą suprasti, problemas išspręsti – tai nuostabi lietuvių savybė.

Man įdomu visus šiuos procesus sekti nuo tų laikų, kai lietuviai buvo netekę savo valstybingumo, arba kai ėjo kartu su Lenkija, su Karūna. Vis dėlto ir Lietuvos valstybei sunkiais laikais lietuviai juk mokėjo rasti savo vietą istorijoje. Tuo reikia didžiuotis, o ne vien sielotis, kad nenusisekė praeitis, nesugebėta išlaikyti valstybingumo. Ta praeitis nebuvo tokia bloga, nes jūs, lietuviai, šiandien esate būtent tokie, kokie esate. Tai ir istorinės praeities padarinys.

Kšyštofas Zanasis mano kitaip

ML. Labai giliai sugebate pastebėti ir prasmingai apibendrinti. Mano klausimą apie lietuviškąjį provincialumą ir europietišumą inspiravo būtent Lenkų instituto ir asmeniškai Jūsų prieš keletą metų surengtas susitikimas su žymiu lenkų kino režisieriumi Kšyštofu Zanasiu (Krzysztof Zanussi). Svečio išsakyta pozicija labai skyrėsi nuo Jūsų dabar pareiktų minčių. K. Zanasis pabrėžė, kad ir lietuviams, ir lenkams dar reikia labai daug mokytis ir stiebtis, kol taps tikrais europiečiais. Kitaip tariant, mūsų daug „homo soveticus“, mes patys nesuvokiame, kaip smarkiai atsiliekame nuo „tikrosios Europos“.

M. Kasner. Taip, labai gerai prisimenu tą susitikimą ir pono K. Zanuso išsakytas mintis. Gal jis kitaip jaučia tą europietišumą, apie kurį kalbėjo. Tai jo asmeninė nuomonė, į kurią jis turi teisę. Jis gali savaip vertinti lenkus, lietuvius kaip ir kitų tautų atstovus. Bet tokią pat teisę turime ir mes.

Mes priklausome ypatingai Europos daliai – Vidurio ir Rytų Europai. Tai ne tas pats, kas Vakarų ar Pietų Europa. Mes ir neturime stengtis mėgdžioti kitų tautų žmonių. Taip, mes skiriamės nuo jų, bet

tuos ir esame įdomūs, reikšmingi. Šiuo atžvilgiu galiu visiškai sutikti su K. Zanasiu, kad esame kitokie. Mes esame iš kitos Europos dalies ir to negalime pamiršti. Turime savų vertybių, kurias privalome branginti ir jomis didžiuotis, turime ir ko siekti, kur eiti. Ir einame.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Du įstatymo dėl pavardžių ir vardų rašymo lietuviškuose dokumentuose projektai

Arnoldas Piročkinas

Lietuvos Respublikos Seimui patiekti du projektai, kurie, jeigu būtų priimti kaip įstatymai, autorių nuomone, pagaliau išspręstų daug metų lietuviškuose dokumentuose problemą. Pirmasis projektas, kaip galima spręsti iš jo priedo *Sprendimo projekto poveikio bazinio vertinimo pažyma*, pasirašyto teisingumo ministro Gintauto Bužinskio, parengtas Lietuvos teisingumo ministerijos. Antrąjį projektą teikia jį pasirašęs Seimo narys Rytas Kupčinskas.

Abu projektai turi nemažą bendrų bruožų. Visų pirma norime atkreipti dėmesį ir visuomenės, labiausiai Seimo narių, dėmesį, jog pridėtuose aiškinamuosiuose raštuose pabrėžiama, kad nė vieno projekto priėmimas neturėtų neigiamo poveikio Lietuvos Respublikos teisei sistemai, ekonomikai, valstybės finansams, socialinei aplinkai ir pan. Tačiau projektų autoriai sutartinai nutilėjo, kokią įtaką tokios redakcijos įstatymai gali turėti lietuvių kalbai. O tai numatyti ypač privalu turint galvoje du Lietuvos Respublikos Konstitucijos straipsnius. Jos 14 straipsnis sako: „Valstybinė kalba – lietuvių kalba“. Valstybinės kalbos statusas įstatymų leidėjus daug įpareigoja. 37 straipsnyje nurodoma: „Piliečiai, priklausantys tautinėms bendrijoms, turi teisę puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius“. Tokia teise, savaime aišku, naudojasi ir lietuvių tautos žmonės. Tad kiek teikiamieji projektai, tapę įstatymu, paliestų piliečių lietuvių teisę puoselėti savo kalbą? Visokių projektų kūrėjams būtina atsižvelgti į priimamo įstatymo, reguliuojančio vardų ir pavardžių rašymą lietuviškuose dokumentuose, padarinius ir galimą poveikį lietuvių kalbai.

Šis iš Konstitucijos kylantis reikalavimas išsamiau nusakomas 1995 m. sausio 31 d. *Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo IX* skirsnio 19 skirsnyje: „Valstybė rūpinasi lietuvių kalbos prestižu, sudaro sąlygas saugoti kalbos normas...“ (išryškinta A. P.). Kitaip sakant, valstybė privalo rūpintis, kad būtų išsaugota ilgamžė lietuvių kalbos tradicija, kad kalba būtų paranki vartoti visuomenei. Ar pateiktieji projektai tą tradiciją sustiprins, ar jie pakels valstybinės kalbos prestižą pačių lietuvių ir kitataučių akyse, ar ji bus lengvesnė vartoti?

Mums rodosi, kad abu projektai šių uždavinių neįvykdys. Jie taip pat nepatenkins nė kitataučių, pavyzdžiui, lenkų, ypač atkakliai spiriančių Lietuvos valdžios institucijas lietuviškuose dokumentuose ir apskritai raštuose vartoti tik lenkiškas pavardžių ir vardų formas. O tai aiškiai kertasi su lietuvių kalbos gramatikos ir rašybos sistema – ją drastiškiausiu būdu pažeidžia. Humanitarinių mokslų dr. Kazimieras Garšva straipsnyje *Dėl Lietuvos Respublikos vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo (Lietuvos aidas, 2005 m. birželio 20 d., p. 6)* Teisingumo ministerijos projekto neigiamą poveikį yra nusakęs tokiais žodžiais: „Keista, kad Teisingumo ministerijos atstovas siūlo pavardes rašyti ne tik nelietuviškais raidėmis, bet ir su nelietuviškais diakritiniais žen-

klais. *Tai yra užmaskuotas lietuvių abėcėlės keitimas ir lietuvių kalbos sistemos ardymas praėjus šimtmečiams nuo jos draudimo“ (išryškinta A. P.)*. K. Garšvai „skandalingiausias yra įstatymo projekto 5 straipsnis apie vardo ir pavardės nurašymą ir perrašymą. Jis numato papildyti valstybinės kalbos abėcėlę maždaug keliasdešimt kalbų raidėmis ir diakritiniais ženklais [...]“.

R. Kupčinsko projektas apskritai palieka daugiau vietos lietuviškam svetimųjų pavardžių ir vardų rašymui. Tačiau abiejų projektų penktieji straipsniai savo esme sutampa. Palyginkime Ministerijos projekte esantį šio straipsnio 1-ojo poskyrio formulavimą: „1) vardas ir pavardė, šaltinyje parašyti nelietuviškais lotyniško pagrindo rašmenimis, į kitus dokumentus (t. y. į lietuviškus dokumentus. – A. P.) nurašomi paraidžiui, nenaudojant nelietuviškų lotyniškų diakritinių ženklų“. Vadinasi, lietuvių kalboje svetimvardžių nelietuviškos raidės perrašomos, numetami tik visokie lotyniškų raidžių priedai. Tuo atžvilgiu aiškesnis, labiau apibrėžtas R. Kupčinsko projektas: „1) vardas ir pavardė, Lietuvos Respublikos pripažintame šaltinyje parašyti nelietuviškais lotyniško pagrindo rašmenimis, į kitus dokumentus (t. y. lietuviškus. – A. P.) gali būti nurašomi paraidžiui, nenaudojant nelietuviškų raidžių ir diakritinių ženklų“.

Dabar pažūrėkime, ką gauname laikydami šiuo nurodymu, kai reikia rašyti lietuviškuose dokumentuose lenkišką pavardę *Wiśniowiecki*. Pagal Ministerijos projektą ji atrodytų *Wisniowiecki(s)*: liktų nelietuviška raidė *w*. Pagal R. Kupčinsko projektą rašytume *Visniowiecki(s)*. Pavardė *Kleszczyński* lietuviškuose dokumentuose abiem atvejais būtų vienoda – *Kleszczyński(s)*, nes visos raidės „lietuviškos“. Pavardės *Krzyżanowski* būtų du variantai: *Krzyzanowski(s)* ir *Krzyzanovski(s)*.

Šie pavyzdžiai rodo, kad abu projektai laikosi ydingos nuostatos atsieti rašytinę formą nuo garsinio turinio. Nei vienas, nei kitas variantas neduoda galimai tikslios informacijos lietuviui apie šių pavardžių tarimą. Ir R. Kupčinsko projektui nerūpi, kaip lenkiškus raidžių *rz* ir *sz* junginius tars nemokantis lenkų kalbos žmogus. Tuo labiau toks asmuo nemokės išgirstą pavardę užrašyti savo kalba.

Šią prielaidą patvirtina kitų raidžių vartojimas įvairiose kalbose. Antai visi baigusieji vidurinę mokyklą yra susidūrę su raide *q*. Tačiau ne visose kalbose ji tiriama vienodai. Netgi vienoje ir toje pačioje kalboje jos tarimas gali būti skirtingas. Pavyzdžiui, prancūzai junginį *cq* taria *k* (*Lecocq* – „Lekok“), o vienas *q* ar junginys *qu* tariamas dvejopai: prancūziškuose žodžiuose – kaip *k* (*Poquelin* – „Poklen“), o neprancūziškuose – *kv* (*Quintillien* – „Kvintiljen“). Anglų kalboje taip pat skiriasi *qu* tarimas: ir *k* (*Quito* – „Kyto“), ir *kv* (*Quartermaine* – „Kvartermain“). Neapibūdiname raidės *q* tarimo ispanų, portugalų, olandų, vokiečių kalbose. Taigi, norint išarti šiek tiek pažįstamą raidę, žinotina, kaip ji tiriama įvairiose kalbose. Kartais ir to maža: reikia net nustatyti, kokios kilmės yra ši pavardė su raide *q*.

Raidės reikšmės nepaisymas krinta į akis ir kitais atvejais. Pavyzdžiui, anglų kalboje raidė *s*, priklausomai nuo jos pozicijos, reiškia kelis garsus: *s*, *z*, *š*, *ž* arba ir visai netariama. Junginys *sch* anglų, vokiečių, danų (vokiškos kilmės varduose!) ar švedų kalboje tariamas kaip *š*. Olandų kalboje jo tarimas dvejopas. Tam tikrais atvejais – tai garsų *s* ir *ch* junginys: žodis *Schildpad* skambės visai „lietuviškai“. Tačiau žodžio ir sudurtinio žodžio (žinok, kuris čia sudurtinis!) dėmens gale tos trys raidės tariamos kaip vienas garsas *s*: *Wornsche* – „Vornse“, *Bergschenhoek* – „Bergsenhuk“, *Wischat* – „Visgat“.

Jeigu ryžtumėmės apžvelgti, kaip raidė *s* viena ar junginiuose su kitomis raidėmis tiriama visose lotyniškos abėcėlės pagrindu sudarytus raidynus vartojančiose kalbose, reikėtų sukurti nemažą studiją. Įdomumo dėlei bent pasakykime, kad vengrų kalboje viena raidė *s* tolygi lietuvių raidei *š*, o garsui *s* reikšti ši kalba vartoja junginį *sz*. Tad vardą *Siklós* vengrai taria „Šikloš“, o vardą *Szászvar* – „Sasvar“. Lenkų kalba, turinčia taip pat *s* ir *sz*, čia pasikliauti negalima.

Kokią išvadą turėtume padaryti iš šių kalbų pavyzdžių? O tokią – kiekviena kalba vartoja jai būdingą garsų reikšimo raidėms sistemą, kurios elementai – raidės – sutapdamos keliose kalbose savo forma, dažnai reikiama skirtingus garsus. Skaitytojui, turinčiam tikslą suvokti kitų kalbų raidžių ir garsų santykį, tai kelia daug sunkumų, ypač kai jis viename tekste susiduria su įvairių kalbų vardais ir pavardėmis.

Nė R. Kupčinsko projekto siūlomas „palengvinimas“ – rašyti svetimuosius asmenvardžius be diakritinių ženklų, neleidžia adekvačiai susieti tuos žodžius su garsais. Tai naivus požiūris, kad tie priedėliai prie raidžių – visokie taškeliai, brūkšneliai, kableliai ir pan. – nesvarbūs, ir juos galima praleisti. Tokį požiūrį žmonės galėjo susidaryti sekdami anglų ir dar kelių kalbų praktikos pavyzdžiu. Nesiimkime nagrinėti, kodėl anglai, italai ar olandai „išrado“ tokį būdą – praleisti visus kitų kalbų diakritinius ženklus ir palikti vien „grynas“ lotyniškas raides, kurios dažniausiai rodo visai kitus garsus. Iš to kyla taip pat sunkumų. Pavyzdžiui, sunku įsivaizduoti, kaip jaučiasi angliškai kalbantys žmonės, kai jiems reikia rasti kokiuose nors kataloguose lietuviškas pavardes, prasidedančias raidėmis *c* ir *č*, *s* ir *š*, *z* ir *ž*. Tai, kad jie rašo Zalgiris menka bėda, bet turime pavardes *Cepkauskas* ir *Čepkauskas*, *Cibas* ir *Čibas*..., *Sinkevičius* ir *Šinkevičius*, *Sipas* ir *Šipas*..., *Zabarauskas* ir *Žabarauskas*, *Zalkauskas* ir *Žalkauskas*... Anglų kalboje šios pavardės suplakamos. Tačiau palikime jiems patiems suklikt galvas dėl tokių pavardžių suplakimo ir jų rašybos nelankstumo...

Mums svetimųjų pavardžių ir vardų rašymas be diakritinių ženklų tėra pusinė priemonė – nei lupata, nei skusta. Visos pusinės priemonės nieko nepatenkina. Taip ir šis rašymo būdas nepatenkins nei tų, kurie gina svetimųjų tikrinių žodžių rašymą pagal garsus, nei tų, kurie stengiasi primesti lietuviams priešingą lietuviškos rašybos tradicijai autentišką jų pateikimą raštuose. Taigi

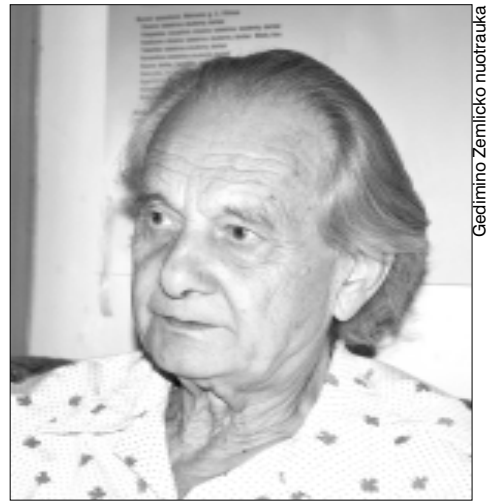
abiejų projektų siūlomas vidurio kelias ir teoriniu, ir praktiniu požiūriu yra visai netikęs: būtų nesuprantama, jei Seimas jį priimtų.

Čia tik kyla klausimas, kodėl dalis pačių lietuvių taip atkakliai perša autentiškų svetimųjų tikrinių vardų vartoseną mūsų kalboje? Jau keleri metai besitęsiančioje diskusijoje yra išryškėjęs vienas svarbiausias jų argumentas – baimė, kad, neduokdie, mes, lietuviai, pasirodysime atsilikę, barbarai, pažeidžiantys šventą europiečiams teisę visur matyti savo pavardę autentišką. Lietuvos lenkų daliai pavardžių lenkiškos rašybos išsaugojimas yra susijęs su tam tikra „placówkos“ ideologija.

„Vakarietiškos“ tikrinių vardų lietuviškuose raštuose teikėjams galima paaiškinti žymaus kalbininko Prano Skardžiaus 1951 m. JAV lietuvių dienraštyje *Draugas* (tad neapkalbinti pasidavus bolševikų įtakai) samprotavimu dėl reikalo atsižvelgti į svetimųjų nuomonę: „Visų pirma mes svetimus vardus rašome ne kitiems, bet savo visuomenei, todėl pirmiausia turime žiūrėti savųjų, ne svetimųjų reikalų. Svetimieji paprastai mūsų šiokiu ar tokiu rašymu visai nesidomi; pvz. vokiečių filosofui Drieschui visai nesvarbu, kaip mes jo pavardę rašysime: *Drieschas*, *Driesch'as* ar *Dryšas*...“. Reaguodamas į kitataučių piktinimąsi, kad lietuviai prie jų pavardžių pridėdą lietuviškas galūnes, kalbininkas toliau tęsia: „...svetimi nekaitomi žodžiai mūsų kalbai yra beveik tas pats, kaip ir ratas kišamas pagalys – jie nederu su kaitomąja mūsų kalbos sistema ir todėl labai sunkina kasdieninę vartoseną“ (Skardžius P., *Rinktiniai raštai*, t. 5, 1999 m., p. 802). Lygiai toks, o gal ir didesnis pagalys lietuvių kalbai yra originaliai rašomi vardai kasdien vartojamuose raštuose, taip pat ir įprastuose, užsieniui neskiriamuose dokumentuose.

Pagaliam mūsų baiktuosius lietuvius, drebančius dėl kitataučių neigiamos nuomonės apie svetimųjų vardų „iškraipymus“ lietuviškuose raštuose, turėtų nuraminti 2005 m. priimtas Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) nutarimas nepatenkinti dviejų Latvijos piliečių skundo, kad jų pavardžių sulatvinimas pažeidžia Žmogaus teises. Nuostabu, kad šis dokumentas nesulaukė mūsų spaudoje ir kitose informacijos priemonėse didesnio dėmesio: nebuvo nei jo vertimo į lietuvių kalbą, nei išsamaus komentaro. Nutarimas nesudomino nė mūsų kalbininkų. Tuo tarpu jo teiginiai teisiškai pagrindžia lietuviams galimybę pritaikyti svetimvardžius prie savo kalbos sistemos. Štai kas jame sakoma (ištraukos verstos iš rusų kalbos, tekstas skelbtas tinklalapyje *Delfi*): „Teismas nurodė, kad kiekviena valstybė, nepažeisdama konvencijos užtikrintų teisių, turi teisę priimti savo taisykles dėl oficialiosios kalbos vartojimo asmenį liudijančiuose ir kituose oficialiuosiuose dokumentuose.“

EŽTT pabrėžia, kad valstybinė kalba yra viena pagrindinių konstitucinių vertybių, kaip teritorija, vėliava ir šalies valstybinė santvarka. Taigi valstybė, nustatydama konkrečią

Gedimino Zemicko nuotrauka

kalbą kaip valstybinę, išpareigoja užtikrinti savo piliečiams jos vartojimą ne tik privačiame gyvenime, bet ir tada, kai jie bendrauja su valstybės organais teikdami ir gaudami iš jų informaciją šia kalba“.

Kaip tik čia išreikštas tikrasis vakarietiškas požiūris į valstybinės kalbos teises ir galimybes, o mūsų „vakariečiai“, kovojantys su svetimvardžių derinimu prie lietuvių kalbos sistemos, pasirodo, vadovavosi ir tebesivadovauja tariamam, savo vaizduotėje sukurtu vakariečių požiūriu.

Kas be ko, svetimvardžių perrašymas kelia tam tikrų sunkumų ir jų savininkams, ir įvairioms įstaigoms. Apie tai yra užsiminęs ir P. Skardžius: „Pavardžių sulietuvinimas gali sudaryti ir juridinių sunkenybių“. Nemaža keblumų išvardija Valerijus Rajevskis straipsnyje *Lietuviški pasai pridaro nepatogumų užsienyje (Lietuvos aidas, 2004 m. rugėjo 7 d., p. 11)*. Apie galimus sunkumus užsimenama ir EŽTT nutarime: „Drauge teismas neneigia galimybės, kad tam tikrais atvejais originalių pavardžių pateikimas latvių kalba gali sukelti problemų savininkams naudotis teisėmis, garantuotomis konvencijos. Todėl EŽTT rekomenduoja Latvijos valdžios įstaigoms atidžiai išnagrinėti šią sferą ir, esant reikalui, imtis reikiamų priemonių“.

Suprantama, dokumentų sudarytojais turi rasti priemonių, kurios padėtų išvengti juridinių kolizijų. Tačiau tam nederėtų aukoti pagrindinės, esminės nuostatos – rašyti svetimuosius vardus lietuviškai kalbančioms ir rašantiems jiems prieinamu būdu. Viena iš tokių priemonių, manytume, galėtų būti šioks toks originaliosios pavardės įrašymas svarbiame asmens dokumente šalia lietuviškos perrašos. Kodėl mūsų valdžios įstaigos vengia paprasto ir patogaus svetimųjų pavardžių ir vardų identifikavimo?

Aptariamieji projektai siūlo sureguliuoti tik vieną siaurą sritį – svetimųjų pavardžių ir vardų rašymą lietuviškuose dokumentuose. Iš projektų visuomenė negauna atsakymo, kaip visus svetimuosius tikrinius vardus turėtume vartoti spaudoje, televizijoje ir kitose masinės informacijos priemonėse. Rašymas dokumentuose neturėtų skirtis nuo bendrosios nuostatos, o jeigu ir būtų kokių nedidelių skirtumų, tai jie turėtų būti aptarti. Tad kol nėra apsispręsta dėl visumos, ar racionalu įstatymu nustatyti tvarką daliniam atvejui? Manytume, kad, sutelkus jėgas ir rimtai išnagrinėjus problemą, pirmiau vertėtų parengti visais atžvilgiais motyvuotą projektą dėl bendrojo svetimųjų vardų norminimo lietuvių kalboje. O šių vardų rašymas dokumentuose aptartinas atskirame bendrojo projekto (įstatymo) skyriuje.

Pradžia Nr. 14

Tęsiame pasakojimą apie XIII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumą. Jame buvo surengta diskusija tarp žymių Lietuvos ir JAV politikų, kuri vyko teletilto tarp Vilniaus ir Vašingtono metu. Lietuvos politinei minčiai toje diskusijoje atstovavo Europos Parlamento nariai prof. Vytautas Landsbergis ir Justas Vincas Paleckis, o JAV – šios valstybės Kongreso narys iš Mičigano Tadeušas Makoteris (Tadeush McCotter) ir žinomas Rytų Europos politikos analitikas iš JAV Robertas Niurikas (Robert Nurick). Vašingtone diskusijos dalyviams vadovavo Lietuvos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Vygaudas Ušackas, o Vilniuje – Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos instituto direktorius prof. Leonidas Donskis.

Rusijai reikia padėti

Akivaizdu, kad Rusija keičiasi, deja, ne ta linkme, kaip mes visi pageidautume. J. V. Paleckis pritarė V. Landsbergio pateiktam Rusijos ir Turkijos palyginimui. Maždaug prieš 10 metų Turkija buvo vienas iš variantų, kaip gali pakrypti Rusijoje vykstantys procesai. Tada Turkija atrodė toli gražu ne pats geriausias pavyzdys Rusijai. Per tą laiką Turkija atliko daug žingsnių demokratijos link, o Rusija slinko kita kryptimi. Dabar Turkija veržiasi į Europos Sąjungą ir turi galimybių, tiesa, labai tolimų, kada nors įstoti. Labai gerai, kad tas išsikeltas tikslas Turkiją skatina tapti demokratiškesne. Rusija tokio tikslo neturi. JAV Kongreso nario T. Makoterio iškelta mintis – ar nuolaidos Turkijai ateityje galėtų būti pritaikytos Rusijai? – vis dėlto Europos Parlamente bent kol kas neiškyla. Ir suprantama kodėl: Rusija ne-

Simpoziumas – tai tiltas tarp žemynų (3)

Teletiltas Vilnius–Vašingtonas

pasakya visa istorinė tiesa. Rusijai labai sunku, ypač Baltijos šalių atžvilgiu, tą tiesą pripažinti ir ją viešai pareikšti. Diskusijoje su Vokietijos Europos Parlamento nariais, pasak J. V. Paleckio, buvo išsakyta mintis, kad Vokietijoje rimtai ir atvirai pradėta kalbėti apie praeitį tik po karo praėjus 20 metų. Vokiečiai pradėjo suprasti visą tiesą apie savo valstybės praeitį, kaip matome, labai vėlai. Rusijoje tas procesas taip pat turi subręsti, ir tai užims nemažai laiko.

Vis dėlto J. V. Paleckio manymu, Rusijos grįžimas į komunistinę diktatūrą tampa vis labiau neįmanomas. Naujausiais duomenimis, Rusijoje žmonės buvo apklausti, kaip vertina Tarybų Sąjungą, ar ilgsi jos. 68 proc. rusų atsakė: *Taip, mes jaučiame nostalgiją tai valstybei, mes jos ilgamės.* Kitas klausimas buvo toks: *Ar norėtumėte grįžti į Tarybų Sąjungą?* Teigia-

kią politiką, Lietuva ir gali atlikti itin svarbų vaidmenį.

Žvilgsniu iš Vašingtono

Prieš kviečiant prie mikrofonų XIII mokslo ir kūrybos simpoziumo dalyvius, kurie iki šiol tik įdėmiai klausėsi ir stebėjo, žodis buvo suteiktas Vašingtonui, t. y. politikos analitikui Robertui Niurikui. Jam trejetą metų teko gyventi Maskvoje, tad Rusiją politikas gerai pažįsta. R. Niurikas pripažino, kad labai svarbu ne tik suvokti, kokia yra ta Rusija ir kas joje vyksta, bet ir kaip visa tai matoma „iš čia“, t. y. iš Vašingtono.

Vašingtonui Maskva yra didelių diskusijų objektas. Kokia turėtų būti JAV politika Rusijos atžvilgiu? Tai itin svarbus klausimas. R. Niurikas teigia, kad Vašingtone labai pasikei-

kumai, ši valstybė ėjo gera kryptimi. Deja, esama pagrindo ir pesimizmui, todėl keičiasi Vašingtono santykiai su Rusija, bent jau palyginti su tais, kurie buvo prieš keletus metų.

Neigiami procesai Rusijoje labai išryškėjo iš šios valstybės santykių su Ukraina. Rusijos iškeltieji tikslai, deja, jokio pagrąsinimo Vakarams neteikia. Rusijos sprendimų priėmimo kokybė nuolat blogėja, ypač po prezidento rinkimų Ukrainoje ir su tuo susijusiais įvykiais. Rusija vis klydo, ir tada labai lengvai buvo galima daryti išvadą, kad ji nesuvokia, kas vyksta Ukrainoje. Rusijos politikų teiginiai, kad Ukraina istoriškai, ekonomiškai ir kultūriškai nuo seno susijusi su Rusija, rodo, jog šios šalies politinis elitas išties nesuvokia, kas vyksta kaimyninėje valstybėje.

Kas vyksta pasaulyje suprasti svarbu, o susivokti kas darosi valstybės pašonėje – būtina. Kaip tokiomis sąlygomis klostysis JAV ir Rusijos santykiai? R. Niurikas neneigia, kad gali kilti problemų. JAV susirūpinusios kova su terorizmu, masinio naikavimo ginklų plėtra pasaulyje, aišku, turi ir regioninių interesų, taip pat negalima atmesti ir Europos šalių interesų. Visais šiais klausimais JAV teks tartis ir su Rusija. Nėra paprasta tartis, jeigu tarpusavio santykiai ne itin geri. Maskva labai jautriai reaguoja į bet ko-

kias kritines pastabas iš Vakarų, tokiomis sąlygomis lieka mažiau ir tarpusavio pasitikėjimo.

Viltį teikia laisvės salelės

Lietuvos ambasadorius JAV Vygaudas Ušackas taip pat pakomentavo Europos Sąjungos ir Rusijos santykius. Ambasadoriui susidaro išpūdis, kad Rusija nenori Europos Sąjungos, bet ir pastaroji nenori savo sudėtyje matyti Rusijos. Kalbant apie Rusiją, iškyla naujas matmuo. Lietuva yra Rusijos kaimynė ir todėl gali atlikti tam tikrą vaidmenį Europos Sąjungos santykiuose su Rusija. Politikos apžvalgininkai stebi Rusijoje atgimstant autokratinį režimą, bet vis dėlto tai jau ne Sovietų Sąjunga. Rusijoje yra ir laisvos spaudos salelių, ir laisvamaniškai mąstančių žmonių, o svarbiausia – yra žmonių, kurie nori save ir savo ateitį sieti su Europa ir Vakaramis.

V. Ušackui didelį išpūdį padarė tai, kad Kaliningrado srities gyventojai rinko parašus, kuriais išreiškė savo pasipiktinimą tuo, kad kaimynė Lietuva nebuvo pakviesta švęsti Karaliaučiaus 750 metų įkūrimo metinių. Labai svarbu, kad Rusijoje yra tokių demokratijos salelių. Laisvai mąstantys Rusijos žmonės domisi Lietuva, kaip ES ir NATO nare, norėtų palaikyti ir glaudesnius kaimyniškus ryšius.

Rytų Europos politikos analitikas iš JAV Robertas Niurikas teletilto metu

Senovės lietuviai nebuvo klajūnai

Teletilto tarp Vilniaus ir Vašingtono dalyviai mėgino nusakyti dabartinės Lietuvos vietą geopolitinėje Europos erdvėje, o prof. Zigmas Zinkevičius savo pastangas nukreipė į lietuvių tautos ir kalbos formavimosi aplinkybes priešistoriniais laikais. Kalbininko pranešimo tema – *Lietuvių kilmės mįslė įmenant.*

Baltai ilgus amžius gyveno atokiau nuo kitų giminiškų indoeuropiečių genčių, rytinės Europos miškų glūdumose, kur juos nuginė audringi Vakarų ir Pietų Europos istori-

Simpoziumo dalyviai: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras Remigijus Motuzas, Kauno technologijos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dekanas Giedrius Kuprevičius, prof. Romualdas Kašuba iš JAV ir Biotechnologijos instituto darbuotojas dr. Daumantas Matulis

rodo ženklų, kad norėtų stoti į Europos Sąjungą.

Europos Parlamentas priėmė labai svarbią rezoliuciją, kurioje pabrėžiama, kad susitaikymas ir santykių su Rusija normalizavimas įmanomas tik tada, kai bus

mai atsakė tik 20 proc. apklaustųjų. Tai jau teikia viltį, kad Europos Sąjunga ir JAV sugebės Rusiją įtraukti į bendradarbiavimą, stengdamasi jai padėti. Daug gali lemti Ukrainos pavyzdys – suprantama, daugiau žmonių, o ne valdžiai. Štai vykdant to-

tę Rusijos suvokimas, kitaip suprantamas kelias, kuriuo dabar eina Rusija. Apie tai daug mąsto ir JAV prezidentas Džordžas Bušas. Vis dėlto šių dviejų valstybių santykiai plėtojosi gera linkme. Kad ir kokia sudėtinga būtų Rusija ir jai kylantys sun-

DARBO IR SOCIALINIŲ TYRIMŲ INSTITUTAS

skelbia konkursą etatinėms vietoms užimti:

- vieno (1) vyresniojo mokslo darbuotojo – mokslo daktaro;
- keturių (4) mokslo darbuotojų.

Asmenys, norintys dalyvauti konkurse, iki š. m. spalio 10 d. Atestacinė komisijai pateikia reikalingus dokumentus adresu: Darbo ir socialinių tyrimų institutas, Rinktinės g. 48, 09318 Vilnius, tel. (8 ~ 5) 275 2434.

Direktorius

Kalbininkas akad. Zigmąs Zinkevičius, Lietuvos mokslo tarybos patarėjas dr. Jonas Puodžius ir JAV mokslo ir kūrybos simpoziumo tarybos pirmininkas dr. Vytautas Narutis

Simpoziumo pertraukos metu: Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos skyriaus vedėja dr. Birutė Railienė, Lietuvos MA Informacijos ir duomenų bazių administratorė Lyda Milošienė, Simpoziumo organizacinio komiteto vadovo pavaduotoja Ugnė Stadnikė ir akad. Veronika Vasiliauskienė

jos įvykiai. Uždaroje baltų visuomenėje užsikonservavo kalba, mažai jutosi išorinį poveikį. Dėl to istorinius laikus pasiekusios baltų kalbos, anot akademiko, išlaikė daugiau archaizacijų indoeuropiečių prokalbės ypatybių negu kitos gyvosios šių dienų kalbos.

Kartu Z. Zinkevičius paneigė „tariamų kalbininkų“ teiginius apie neva buvusias baltų klajones po tolimus svetimus kraštus. Profesorius teigimu, tokių klajonių metu nebūtų išvengta kalbų mišimo, ir tai labai paspartintų kalbos raidą. To nebuvo, todėl šią hipotezę Z. Zinkevičius siūlo atmesti kaip klaidingą. Jis pats tai ir daro savo knygoje *Istorijos išskrypimai*.

Daugiausia baltams teko sąveikauti su finais. Iš pietų į šiaurę daugėja finiškos kilmės vandenvardžių. Ar rasime jų dabartinėje Lietuvos teritorijoje? Nedaug. Kiek daugiau jų aptinkama šiaurinėje šalies dalyje, tad galima daryti išvadą, kad finų įtaka šiuose platuose buvusi nedidelė. Apskritai plotai su finiškos kilmės vandenvardžiais į pietvakarius tęsiasi net iki Gdanskio. Lietuvos šiaurėje ir toliau į šiaurę ta finų įtaka gana akivaizdi, o pačioje šiaurėje finiškų vandenvardžių esama visur.

Jeigu ne finai, gal ir latvių nebūtų

Apie I tūkstantmečio prieš Kr. vidurį išryškėjo vakarinių ir rytinių baltų skirtumai. Lietuvių kalba ir tauta kilo iš rytinių baltų, kurių šiaurinė dalis maždaug po tūkstantčio metų, t. y. apie I tūkstantmečio po Kr. vidurį ėmė tolti nuo pietinės. Tuos pokyčius, anot Z. Zinkevičiaus, lėmė būtenti finų substratas, kuris šiauriniuose baltų gyvenamuose platuose po truputį darė įtaką baltų kalbai. Savo ruožtu baltų kalba darė įtaką finams. Štai iš šio baltų ir finų mišinio istorinius laikus pasiekė kuršiai (spėjama, kad jie priklausė vakarų baltams), žiemgaliai, sėliai ir latgaliai. Ilgainiui tuose platuose susiformavo latvių kalba ir tauta.

Pietinė rytų baltų dalis, išlaikiusi daugiau senųjų kalbos ypatybių, davė pradžią lietuvių kalbai ir tautai. Matyt, ne anksčiau kaip VII a. po Kr. lietuvių ir latvių kalbos išsiskyrė. Nuo tada lietuvių kalba, kilusi iš rytinių baltų pietinės dalies, iš esmės nepakito. Jei taip, tai jos pradžią reikėtų nukelti į dar senesnius laikus. Kokius?

Remiantis vandenvardžių studijomis ir kitais istorinės kalbotyros duomenimis to nustatyti kol kas nepavyko. Todėl reikia naudotis ar-

cheologų tyrimais, kurie padeda tiksliau datuoti radinius ir gali kalbininkams ateiti į pagalbą. Archeologų, ypač prof. Aleksejaus Luchta-no duomenimis, nuo V a. antrosios pusės, vadinasi, du šimtmečiai iki šiaurės rytų baltų dalies atsiskyrimo, jau buvo susiklosčiusi gana vieninga būsimoji lietuviška kultūra. Senosios lietuviškos kultūros užuomazgos archeologų aptinkamos jau nuo 2–3 šimtmečio, ir tai dera, teigia Z. Zinkevičius, su slaviško Lietuvos vardo *Litva* kilme. Balsis *i* ro-

šiaurės į pietus – Dysna, Dokšicai, Aina, Zaslavlis, Slobodka, Zietela, Volkovskas. Pasak Z. Zinkevičiaus, beveik iki šios linijos buvo masiškai paplitę pavadinimai su priesaga *-išk-*, kuri būdinga tik lietuvių kalbai. Tai nustatė lenkų kalbininkas Janas Saffarevičius, parašęs darbų iš slavistikos ir indoeuropeistikos srities. Beje, šios priesagos pavienių vedinių buvo aptinkama ir toliau į rytus. Mintyje turėdami istorikų liudijimus dėl vietovių, kuriose galėję gyventi lietuviai, (pavyzdžiui, Obolcy prie

kad pagaliau svarstyklių lėkštė nusiųrė Vakarų kultūros link. Deja, neišvengta ir praradimų, jeigu tokiais laikysime nuo tautos kamieno atplėstus ar nutolusius žmones, kurie suslavėjo ir pasidavė bizantiškosios kultūros įtakai.

Šiems savo kalbos netekimo procesams ir skirta greitai pasirodysianti Z. Zinkevičiaus knyga *Krikščionybės ištakos Lietuvoje*. Jos paantraštė – *Rytų apeigų vardyno duomenimis*. Leidėjas – Lietuvos katalikų mokslo akademija.

Simpoziumo atidarymo dieną dalyvius džiugino Artūro Noviko vadovaujama nuotaikinga vokalinė grupė „Jazz Land“

do šį vardą į slavų kalbą patekus dar tada, kai slavai tebeturėjo dvibalsį *ei*, tačiau tai galėjo atsistoti ir dvibalsio vienbalsėjimo epochoje. Tad ir žodžio *Litva* būta dar prieš latvių atsiskyrimą.

Kai kalbininkai sutaria su archeologais

Z. Zinkevičius priminė ir teritoriją, kurioje buvo išplitusi ta archeologinė kultūra, kuri davė pradžią lietuvių tautai. Vakaruose jos riba siekė kuršius, šiauriau – žiemgalius, o pietvakariuose – prūsus ir jotvingius. Kaip nustatomos tos ribos? Remiantis vietovardžiais ir giminiškų genčių kalbų liekanų studijomis. Šias kalbininkų išvadas archeologai iš esmės patvirtina. Vis dėlto nustatyti pralietuviškos kultūros rytinę ribą pasirodo esą daug sunkiau. Pasiremti kalbos duomenimis neįmanoma, mat nėra žinomos toliau į rytus nuo lietuvių ploto buvusio baltų etnos kalbos ypatybės. Archeologai tos teritorijos dar nėra gerai ištyrę. Išimtis – vakarinė Gudijos dalis, ypač Nemuno ir Neris aukštupiai.

Iš jau sukauptų archeologinių duomenų galima spręsti, kad pralietuvių kultūra rytuose ėjo linija iš

Oršos), kitus aptiktus lietuviams būdingus vietovardžius, galime teigti, kad lietuviška kultūra buvo nusitęsusi ir toliau į rytus už minėtos linijos. Be archeologų pastangų, matyt, nieko tiksliau nepavyks nustatyti.

Tarp bizantiškųjų Rytų ir lotyniškųjų Vakarų

Kaip žinia, šiapus minėtos linijos gyvenę mūsų protėviai jau seniai suslavėję, išskyrus kai kurias dar išlikusias lietuviškas salas Gudijoje. Slavėjimą ypač pagreitino, net ir nulėmė, Z. Zinkevičiaus teigimu, Rytų slavų krikštas ir slavų raštijos atsiradimas. Kitaip negu misionieriai iš Vakarų, Rytų slavų bažnytininkai į lietuvių ir kitų baltų kalbas poterių bei kitų maldų nevertė. Tad Rytų krikščionybės vaidmuo slavinant baltus nekelia abejonių. Beje, tą pačią slavinimo politiką Lietuvoje vėliau vykdė ir lenkų dvasininkai.

Priėmus Vakarų krikščionybę, Lietuvai buvo lemta tapti ribine šalimi tarp bizantiškųjų Rytų ir lotyniškųjų Vakarų. Šis būvis ilgus šimtmečius turėjo įtakos Lietuvoje vykusiems istoriniams procesams, gyvenimo sanklodai. Lietuvai tapus Europos Sąjungos dalimi galima teigti,

Gudų etnogenėzės neįmanoma tirti be baltiškojo substrato įtakos

Pasak Z. Zinkevičiaus, prie dalies Lietuvos gudėjimo prisidėjo ir lenkėjimas, pasiglemžęs politinį tautos elitą, o vėliau prastuomenę pavertęs „tuteišiais“. Tarp Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų lenkų ekspansija pasiglemžė net trečdalį dar išlikusio lietuvių tautos ploto.

Toliau savo pranešime Z. Zinkevičius nagrinėjo kai kurias gudų kalbos ypatybes, kurios atsirado dėl lietuvių kalbos įtakos. Tai pilnagarsis (*полногласие*), akavimas ir gudų dzūkavimas. Apskritai, tyrinėtojų nuomone, gudų etnogenėzės neįmanoma tirti be baltiškojo substrato įtakos. Kaip teigia jų istorikai, etnonimas *litvinas* (gud. *litvin*), t. y. lietuvis, kildinamas iš Nemuno aukštupio regiono, kuris tuo metu sparčiai slavėjo. Tas kraštas tada buvo vadinamas *Litva*, o plotas, kuriame kalbėta lietuviškai – *Lietuva*. Šiame plote formavosi ir senosios Lietuvos valstybės užuomazgos.

Sąvokos *Litva* ir *lietuvi* plito ir į šiaurines, ir į pietines slavikalbių sritis (Padauguvį, Papripetę ir kitur).

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

VILNIAUS UNIVERSITETO
EKOLOGIJOS INSTITUTAS

skelbia priėmimą į Biomedicinos mokslų srities Zoologijos krypties (05 B) ir Ekologijos ir aplinkotyros krypties (03 B) (cheminė ekologija) dieninės studijų formos bei Ekologijos ir aplinkotyros krypties (genotoksikologija) neakivaizdinės studijų formos doktorantūrą.

Stojantieji į doktorantūrą pateikia:

- 1) prašymą instituto direktoriaus vardu;
- 2) gyvenimo aprašymą;
- 3) kvalifikacinius magistro laipsnio arba jam prilygstančio aukštojo išsilavinimo diplomo ir jo priedų kopijas (originalus turėti);
- 4) dviejų mokslininkų rekomendacijas;
- 5) paskelbtų mokslo darbų sąrašą ir jų kopijas, jei darbų nėra – doktorantūros srities mokslinį referatą.
- 6) paso kopiją.

Dokumentai priimami ir informacija teikiama iki š. m. spalio 19 d. adresu: Akademijos 2, 236 kab., Vilniuje. Tel (8 ~ 5) 272 9898.

Direktorius

ATSIPRAŠOME

Laikraščio Nr. 15(327) straipsnio *Gimęs po Liūto ženklų* (13 p.) pirmoje nuotraukoje įsivėlė apmaudi klaida: antroji iš dešinės – MA bibliotekos darbuotoja, jubiliatui E. Ušpurui skirtos parodos rengėja – Elena Stasiukaitienė.

Atsiprašome gerb. E. Stasiukaitienės, E. Ušpuro ir skaitytojų.

Redakcija

Pradžia Nr. 12

Tęsiame kelionę po Lietuvos pajūrį su tradicine tapusios, jau vienuoliktosios respublikinės mokslinės konferencijos *Žmogaus ir gamtos sauga* dalyviais. Priminsime, jog svarbiausi konferencijos organizatoriai yra Lietuvos žemės ūkio universitetas ir Lietuvos žemės ūkio darbuotojų profesinių sąjungų federacija.

Ten išvysi Litorinos jūros krantą

Karklės kaimas įeina į Pajūrio (Karklės) regioninio parko teritoriją, kuri tęsiasi nuo Klaipėdos iki Senosios Palangos. Parkas įsteigtas 1992 m., jo plotas užima 5033 ha sausumos ir 30 km jūros akvatorijos.

Viena svarbiausių Pajūrio regioninio parko vertybių – išpūdingi kraštovaizdžiai, būdingi tik šioms vietovėms, daugiau niekur Lietuvoje neaptinkami. Kad ir ties Karkle galima pasigrožėti unikaliu Litorinos jūros kranto fragmentu. Litorinos jūra – tai mūsų Baltijos jūros pramotė, pirmtakė, tyvuliuojanti maždaug prieš 8 tūkst. metų. Vardas gautas nuo šioje jūroje kadaise paplitusio moliusko *Littorina littorea* pavadinimo. Nuostabu, kad šiame nuolat kintančio gamtos pasaulyje dar yra vietų, kurios mūsų laikus pasiekė nepraradusios natūralaus savitumo, pirmapradžio santūraus grožio. Visa tai pasakytina ne apie egzotiškas kitų žemynų šalis, o apie Karklės pajūrį ir jos apylinkes.

Viena iš jų – Olando kepurė. Tai tirpstančio ledyno, šiose vietose stūksojusio prieš 10–15 tūkst. metų, suformuotas moreninis gūbrys, tiksliau, to gūbrio aukščiausiaji viršūnė – vienintelis pajūrio „kalnas“. Jis iškyla 24 m virš jūros, taigi yra ir tarsi natūrali apžvalgos aikštelė į jūros vandenį. Deja, šie vandenys nebuvo ir nėra itin draugiški Olando kepurėi: nuolat ją ardo, keičia paties skardžio ir pakrantės konfiguraciją. Teigiama, kad senovėje jūrininkams ir žvejams šis kranto ruožas su moreniniu gūbriu priminė olandų nešiojamą galvos apdangalą – nuo to kilęs ir pavadinimas.

Dar pridursime, kad atvykęs informaciniame stende ras svarbiausių žinių apie Olando kepurės kraštovaizdžio draustinį, o keliukas jūros link nuves prie laiptų, kuriais galima

Vilko metais – po Žemaitijos sodus, parkus ir miškus (4)

Pajūrio (Karklės) regioninio parko kraštovaizdis

galima aptikti mūsų pajūriui lyg ir nebūdingų medžių – platanalapių klevų, bukų, kėnių, maumedžių.

Tie augalai padėjo formuoti apsaugines kopas

Visiškai kitoks Pajūrio regioninio parko kraštovaizdis atsiveria arčiau Palangos, prie Nemirsetos. Ten išvysime natūralias žolėmis ir krūmais apaugusias kopas. Smiltpievėse botanikai aptinka net 8 orchidinių augalų rūšis. Tik pajūryje ir nebent Rytų Aukštaitijoje galima išvysti tamsialapį skeltalūpį. Tās pats pajūris, bet visai kiti vaizdai ir kita augmenija, kita visos aplinkos nuotaika.

Pajūrio augalai prisitaikę išgyventi smėlyje ir drėgmės stokos sąlygomis, todėl turi gerai išsivysčiusią šaknyną, drėgmę taupančius siaurus lapus, dažnai padengtus plonu vaškininiu sluoksniu. Tai pajūrinė rugia-veidė, smiltlendrė, muilinė gubojė, pajūrinė zunda – į Lietuvos pajūrį atvežti iš Atlanto pakrančių augalai, kurių ilgos ir išsišakojusios šaknys geriausiai tinka kopoms apauginti bei sutvirtinti. Šie augalai stabdo smėlio pustomą, padeda išsaugoti mūsų pajūrio savitumą. Tokiais augalais mūsų pajūryje buvo apsodintos apsauginės kopos, galima net pasakyti, kad augalai padėjo suformuoti apsaugines kopas.

Įdomi, savaip net unikali Pajūrio

vaizdis, bet ir gyvūnijos pasaulis. Kantresniam ir niekur neskubančiam poilsiautojui būtų galima pasiūlyti net ir ornitologinę ekskursiją po Pajūrio regioninį parką. Šaiپی

anot parkotyrininko Kęstučio Labanausko, unikali vertybių sampyna, kurią būtina suvokti, tausoti ir palikti ateities kartoms tokią, kokią gavome iš savo protėvių.

Pažintinės kelionės dalyviai Palangos botanikos parko oranžerijoje

pelkėje tam tikslui įrengtas paukščių stebėjimo bokštelis, o prie Plocio ežero yra paukščių stebėjimo namelis. Ežerėlyje ant jūros kranto – dar vienas mūsų pajūrio unikumas! – galima stebėti vandens paukščių būrius – dančiasnapius, žiląsias, rudagalves, smailiauodeges, šaukštasnapes, kuoduotąsias ir pilkašias antis, taip pat kitus vandens paukščius.

Pajūrio smėlio kopos vadinamos baltosiomis kopomis. Jos įtrauktos į Europos Sąjungos saugomų teritorijų tinklą *Natura 2000*. Žmonėms nedraudžiama lankytis kopose, tačiau draudžiama bet kokia veikla, galinti žaloti kopas.

Čia pirmapradis gamtos savitumas ir natūralumas puikiai dera su civilizuotu, sukultūrintu pajūriu. Galimas dalykas, ne visada mes patys sugebame įvertinti, kad Lietuvoje dar turime išlikusių gamtinių jūros pakrančių, į kurias iki šiol neįsiveržė ir galutinai nenumarino daugiaaukščiai viešbučiai ar kiti agresyvūs komerciniai statiniai ir objektai. Tai Lietuvos pajūrio išskirtinybė palyginus kad ir su kaimynine Jūrmala Latvijoje. Jau nekalbant apie Scheveningą Olandijoje, Floridą JAV ar Aukso krantą (Gold Coast) Australijoje.

Ko gero, patys ne visai suvokiame, kokią vertybę turime. Jūros stichija čia dera su kopų reljefo įvairove, miško siluetu, išskirtine, tik pajūriui būdinga augalija. Tai ypatinga,

ekspozicija. Nuo čia išsamesnę pažintį su šia Palangos ir Lietuvos pajūrio vertybe mums pasiūlė Palangos botanikos parko direktorius Antanas Sebeckas.

Dekoratyviųjų augalų kiemelyje galima įvertinti augalų komponavimo dalykus, pasižiūrėti į Lietuvą įvežamų augalų, suformuotus ir kalnų augalų gėlynėlius. Yra daugiamečių augalų šiltnamiai, vaistinių augalų lysvelės, yra ir pardavimui skirtų augalų. Vaikams įrengta aikštelė, kur galima pamatyti ir dekoratyvinių paukštelius. Viso to, pasirodo, žmonėms reikia – paklausa didelė.

Senais laikais šioje vietoje buvo panašus objektas – inspektas, vynuogėms auginti skirtas stiklintas statinys. Gamybinio šiltnamio vietoje atėityje, matyt, bus įrengtas žiemos sodas. Į tokį pasiūlymą, atrodo, jau atkreipė dėmesį ir aukštesnė valdžia, nuo kurios sprendimų ir priklausys idėjos gyvendinimas.

Archeologui ten yra kas veikti

Savaitgaliais Palangos botanikos parko takais galima išvysti oriai žingsniuojančius jaunavedžius su visa palaida. Gerai, kai į parką žmonės ateina kaip į gamtos ir žmogaus rankų suvertą šventovę, persiima parko rimtimi – išpūdis išliks visam gyvenimui. Pasitaiko ir mėgėjų pasismaginti dideliais greičiais: signalizuodami ir gąsdindami parko lankytojus važinėja parko keliais, todėl tokiems lankytojams statomos užtvartos.

Parko teritorijoje aptiktos senųjų vietos gyventojų – kuršių – palaidojimų vietos, kurias tyrinėjo klaipėdietis archeologas Vladas Žulkus. Grafų Tiškevičių laikais ant vienos tokios palaidojimo vietos buvo pastatyta altana. Tai lengvas statinys, kur buvo galima prisėsti, pailsėti, atsigerti gaiviųjų gėrimų. Atrodo keista, kad vienas iš altanos pamatų buvo pastatytas tiesiai ant palaidotos mergaitės kapelio. Stebėtina tuo labiau, kad grafas Feliksas Tiškevičius, parko ir rūmų sumanytojas ir statytojas, buvo labai religingas ir aukštos kultūros žmogus. Visai galimas dalykas, kad vykdant statybą pats grafas nedalyvavo, o statytojai didesnių skrupulų tokiems dalykams neįjautė.

Netoli altanos būta rūšio ir ledainės, kur vasarą buvo laikomos atšaldytos sultys. Priešais – pievelė, kur

Palangos botanikos parko oranžerijos kaktusai

1997 m., minint Palangos botanikos parko 100-metį, buvo pasodintas ažuoliukas. Jį iš Stelmužės ažuolo gilės išaugino Vaclovas Intas, Mosėdžio unikaliųjų akmenų muziejaus parko kūrėjas.

Toje vietoje, kur parkas perauga į miško parką, jau mėginama rudenį nebegrėbti lapų. Mat kasmet iš-

Nauja tradicija: jaunavedžiai Palangos botanikos parko lankymą suvokia kaip tam tikrą ritualą

nusileisti į pajūrį. Be to, čia įrengtas ekologiškas pažinimo takas *Litorina*. PHARE SPF (Smulkiųjų projektų fondo) lėšomis išleistas ir lankstukas apie šią išpūdingą vietovę. Iš jo sužinome, kad Olando kepurės kalną supa miškas, kurį XX a. pradžioje sodino Klaipėdos miesto pirkliai gildija. Štai kodėl miške

Initials of the President of

of

Istorinė nuotrauka: 1933 m. Palangoje lankėsi Pasaulio skautų organizacijos įkūrėjas ir vadovas Robertas Baden-Povelis ir jo žmona Olivjė

grėbiant ir išvežant lapus bei nupjautą žolę, nualinama žemė; ji netenka didelės dalies organinių medžiagų. Kartą parko darbuotojams grėbiant lapus prie rūmų, senbuvė močiutė pasakė: „Grafas neleisdavo sugrėbtų lapų iš parko išvežti“. Gal ir keistai atrodo: mes tik dabar pradėdami suvokti tai, kas grafiui buvo akivaizdu prieš daugelį metų.

Kai kurios žmonių iniciatyvos parko prižiūrėtojams teikia papildomų rūpesčių. Daug kas nori būtinai parko aikštelėje pasodinti ažuoliuką ar kitą medį. Vyko etnografinių ansamblių šventė – pasodino medelį, po kelerių metų konservatoriai per talką pasodino ažuolą. Kartą vidury pievos vėl ažuoliukas atsirado. Po kelių dienų parko darbuotojai mato du jaunuolius, laistančius tą ažuoliuką. Pasirodo, senelio garbei pasodino. Parko darbuotojai įkalbėjo jaunuolius perkelti ažuoliuką kitur, nes yra numatytos laisvos erdvės, kurių negalima pažeisti.

Ką mena Skautų šilas

1933 m. Palangoje vyko Lietuvos skautų sąskrydis. Jame lankėsi Pasaulio skautų organizacijos įkūrėjas ir vadovas Robertas Baden-Povelis (Robert Baden-Powell) ir Lietuvos prezidentas Antanas Smetona. Tam įvykiui atminti parke buvusiame akmenyje pasirašė R. Baden-Povelis su savo žmona Olivjė ir A. Smetona. Parašai buvo iškirsti akmenyje, taip pat ir šio įvykio data – 1933 m. rugpjūčio 17 diena.

Įdomi tolesnė šio akmens istorija. Prieš Antrąjį pasaulinį karą raudonarmiečiai pajūryje statė karinius įtvirtinimus, kurių liekanas dar ir dabar galima išvysti Palangos parke bei jo prieigose. Į statomą dzotą buvo pamerktas įmūryti ir akmuo su R. Baden-Povelio ir A. Smetonos parašais. Laimei, prie tų statybų dirbo ir vietinių žmonių; jie įritino akmenį į mažiau pastebimą vietą ir jį ikasė.

Būta mėginimų šį istorinį akmenį išsivežti į Kauną, kažkoks skautininkas norėjo priglobti savo sode. Vėliau akmuo ilgokai gulėjo parko administracijos kieme. Kadangi S. Dariaus ir S. Girėno gatvės viena atkarpa tarpukariu buvo pavadinta R. Baden-Povelio vardu, tai paklajojęs akmuo grįžo į senąją skautų stovyklų vietą. Dar pridursime, kad Palangos miesto taryba, paprašius skautų vadovybei, už Birutės kalno esantį mišką paskyrė skautams ir pavadino Skautų šilu. Apie šiuos ir ki-

tus dalykus daugiau galėtų papasakoti dr. Algirdas Končius, kuriam š. m. birželio 6 d. sukako 90 metų. Jis pats 1933 m. buvo skautų sąskrydžio Palangoje dalyvis.

Birutės vardu pavadinta

Kraštovaizdžio architekto Eduardo Andre 1899 m. projekte Palangos parkas vadinamas Birutės parku (*Parc de la Birouta*). Taip jis buvo vadinamas ir vietos žmonių. Vardą gavo nuo parko teritorijoje esančio Birutės kalno ir greta jo augusio Birutės miško. Šis senas pušynas, išaugęs Baltijos pajūrio kopose, tęsėsi iki pat Nemirsetos Klaipėdos link.

Vietos gyventojams Birutės kalnas ir Birutės miškas nuo seno buvo ypatinga vieta. Iki krikščioniškais laikais čia būta gamtamanių šventyklos, kur degė šventoji ugnis ir buvo garbinama deivė Praurimė. Pagal padavimą čia kunigaikštis Kęstutis išvydo ir pamilo vaidilutę Birutę, kilusią iš didikų Vydiantų giminės. Tapusi kunigaikščio Kęstučio žmona (spėjama, kad antrąja), Senuosiuose Trakuose apie 1350-uosius Birutė pagimdė Vytautą, būsimąjį Lietuvos didįjį kunigaikštį. Be Vytauto, Birutė ir Kęstutis susilaukė dar dviejų sūnų: Tautvilo (Konrado) ir Žygimanto (Žigmanto), taip pat trijų dukterų – Miklausos (Marijos), Danutės (Onos) ir Rimgailės (Elzbietos). Po tragiškos Kęstučio žūties 1382 m. Krėvos pilyje nėra tikslų duomenų, kaip susiklostė Birutės likimas. Kai kurie šaltiniai teigia, kad, aštrėjant Kęstučio ir Vytauto konfliktui su Jogaila, buvo pasirūpinta Birutę išvežti į Gardiną ir Lietuvos Brastą; ten kunigaikštienė galėjo jaustis saugiau.

1390 m. skunde Ordinui Vytautas tvirtino, kad jo motiną nužudęs Jogaila, o kronikininkas Vygandas Marburgietis net rašė, kad Birutė buvo paskandinta. Tačiau 1414–1418 m. Konstancos bažnytiniam

susirinkime, kur buvo svarstomas Lietuvos ir Lenkijos ginčas su Ordinu dėl Žemaičių, Vytauto ir Jogailos įgaliotiniai griežtai paneigė vokiečių kaltinimus dėl Birutės nužudymo.

Išliko akmuo, ant kurio 1933 m. pasirašė Robertas Baden-Povelis, jo žmona Olivjė ir Lietuvos Respublikos prezidentas Antanas Smetona

Jie teigė, kad Birutė po visų jai tekusių išgyvenimų ilgai gyveno jos asmeniui tinkamomis sąlygomis, garbingai baigė savo gyvenimą, jos kapas ir dabar žmonių gerbiamas.

Vadinasi, istorijoje išliko du vienas kitam prieštaraujantys paties Vytauto liudijimai. Gal nė vienas iš jų nėra tikslus. Pasak istoriko Augustino Janulaičio, Birutė po Kęstučio žūties galėjusi gyventi daugiausia 7 metus, t. y. iki 1389 metų. Šaltiniuose neišliko ir tikslios jos kapo vietos.

Tikrovė ištirpo poezijoje

Kai tyli šaltiniai, lapoja fantazijos medis. Šiandien jau niekas nepatikrins, kaip buvo iš tikrųjų, bet tarp žmonių, ypač žemaičių ir kuršių, paplito tikėjimas, kad Birutė paskutinės savo gyvenimo dienas sugrįžo praleisti į Palangą, kur ir toliau liepsnojusi ugnies deivei Praurimei deginama ugnis. Nepamirškime, kad Lietuvai 1387 m. priėmus krikščionybę, žemaičiai dar liko gamtamel-

džiai. Tik 1413 m. Žemaitija priėmė krikštą. Tiesa, XIII ir XIV a. Palanga kelis kartus buvo užgrobita Livonijos ir Kryžiuočių ordino, tačiau 1409 m. sukilę žemaičiai sumušė kryžiuočių pajėgas ir atgavo Palangą.

Kęstutis ir Birutė buvo paskutiniai Lietuvos kunigaikščiai, kurie liko ištikimi senajam tikėjimui. Be to, abu buvo Vytauto, garsiausios Lietuvos istorijos asmenybės, tėvai. Nieko stebėtino, kad su šiais vardais žmonėse plito padavimai, kuriuose iš tiesos grūdo išaugdavo pramanų miškas. Tai labai įtaigūs ir jaudinantys pramanai, tuo labiau kad poetai romantikai jiems suteikė tai epochai būdingą meninės išraiškos formą. Tikrovė ištirpo poezijoje ir tapo nemirtinga. Reali mergelė vaidilutė Birutė, tapusi kunigaikštienė, tautos mylimo Kęstučio žmona ir Vytauto motina, žmonių atmintyje virto šventąja, ištikimybės senovės dievams, papročiams ir gimtinei simboliu, tokia pat neatsiejama pajūrio tautosakos veikėja, kaip ir Eglė, žalčių karalienė.

Apie žemaičių ir kuršių pagarbą, didžiulę meilę Birutei mums primena ir į pirmąją spausdintos Lietuvos istorijos XVI a. autoriaus Motiejaus Strijkovskio *Kroniką* patekusi žinia, esą tam tikrą metų dieną žmonės rinkdavęsi Palangoje ir garbindavę Birutę. Jos kulto apraiškos atsispindi žmonių tikėjime, kad Birutė ir palaidota jos vardu vadinamame kalne; greta jo ošė Birutės šilo pušys. Visai galimas dalykas, kad senovėje ant šios kalvos deginama šventoji ugnis ūkanotą metą atlikdavo ir labai praktišką švyturio vaidmenį, žvejams rodydavo kelią, tuo labiau, kad kai kuriais duomenimis ugnis buvo deginama ant kalno pastatytame aukštame bokšte.

Žemaitijoje įsitvirtinus krikščionybei, susirūpinta kovoti su senaisiais „prietarais“, užkliuvo ir vietinių žmonių meilė vaidilutei Birutei. Buvo siekta Birutės kultą jei ir ne išrauti iš žmonių sąmonės, tai bent „apkrikščioninti“. Yra žinių, kad 1506 m. Ona Jogailaitė Birutės kalne pastatė koplyčią, skirtą Žemaičių pamiltajam Šv. Jurgiui; ji minima 1655 m. aktuose. 1753 m. į supuvusios koplyčios vietą ant Birutės kalno iš Šventosios buvo perkelta nauja koplyčia. Dabartinę mūrinę koplyčią 1869 m. projektavo ir statė kunigo Kastanto Stepanavičiaus pastangomis iš Rygos pasikviestas architektas Karolis Majeris. Nuo tada kiekvienas Birutės kalno lankytojas ir spėjamo kunigaikštienės kapo garbintojas taip pat buvo ir katalikiškos koplyčios lankytojas.

Jaunikai šiandien nebe tie

Karolina Rimšienė už savo pini-gus atnaujino koplyčią, padarė altorių ir pakabino Švč. Mergelės Marijos paveikslą. Tačiau koplyčia skirta

Šv. Jurgiui, Žemaičiuose nuo seno pamėgtam šventajam, tad vyskupas naujo paveikslą ir atnaujintą koplyčios nešventina. Pamaldos čia nevyksta. Tarpukariu šioje koplyčioje kunigas kartais sutuokdavo kai kurias jaunavedžių poras, bet dabar šios iniciatyvos neskubama atnaujinti. Kai kas sako, kad nūdien nebe tie žemaičių jaunikai: mat prieš jungtuves jaunikis pagal seną paprotį turėdavo ant rankų į kalną užnešti jaunąją. Dabartiniai jaunikiai nesiryžta, o gal realiai apskaičiuoja savo jėgas, todėl labiau linkę su nuotaka ir visa palyda tiesiog pasivaikščioti Palangos parko takais.

Dar keli pastebėjimai prieš atsiveikinant su Birutės kalnu. Literatūroje (pvz., Martynas Gelžinis, *Mūsų gimtinė Mažoji Lietuva*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996, p. 553) galima rasti žinių, kad 1161 m. danų kariuomenė atplaukė ir paėmė Palangos pilį. Pridursime, kad su savo kariuomene į krantą buvo išlipęs pats Danijos karalius Valdemaras I. Tai patikimais istoriniais šaltiniais nepatvirtinta žinia. Tačiau žinoma, kad iki XIII a. vidurio Palanga buvusi sustiprinta vietovė-tvirtovė.

Kur stovėjo Palangos pilis, ir šiandien nežinia. Turėjo stovėti sunkiausiai prieinamoje, gynybai labiausiai tinkamoje vietoje. Spėjama, kad pilis galėjo stovėti ant Naglio kalno, o Birutės kalnas ir papėdė bent jau XIV a. pirmojoje pusėje buvo senovės lietuvių kulto vieta. Matyt, kalnas naudotas ne tik kulto apeigoms, bet ten buvo ir astronominė stebyklka. Stebėti ne tik dangaus šviesulius, buvo gerai matoma jūra ir pakrantės. Šiandien ši regyklai būdinga Birutės kalno savybė prarasta, nes aukštyn išsistiebusios pušys slepia ne tik kalną, bet ir trukdo nuo kalno apžvelgti bent kiek platesnius tolius. Žinoma, parke brangus kiekvienas medis, tačiau reikėtų pagalvoti ir apie regyklai būdingą kalno paskirtį.

Didelio takto ir nuovokos reikalaujantis sprendimas, nes aukštos pušys slopina vėjus nuo jūros. Dalį iškirtus, atsivertų properšos bent jau vaizdui į jūrą, kartu ir „langai“ jūros vėjams. Tai optimizacijos uždavinys, kurį spręsti nepakanka vien matematinio metodo, bet reikia ir šio to daugiau, dalykų, kurių nerasi universitetų studijų programose. Reikia menininko nuovokos, kultūros subtilumų suvokimo, gamtos pajautos ir labai gilaus savo srities profesionalumo. Jeigu tokių asmenybių turime, nesibaimindami jiems į rankas galime įduoti pjūklą, kirvį ar dar veiksmingesnę darbo priemonę. Jeigu neturime arba abejojame, geriau palaukime augančios kartos pasiūlymų.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Palangos botanikos parko įvairovė – augmenija ir rieduliai

Šią vasarą Salose (Rokiškio rajone) vyko jau antroji Kalbotyros vasaros mokykla ir gramatikos konferencija. Joje dalyvavo apie 50 kalbininkų ir į kalbotyros kelią dar tik stojančių jaunųjų tyrinėtojų. Po konferencijos *Mokslo Lietuvos* redakcijoje buvo surengta diskusija, į kurią pakviesti Salų vasaros mokykloje dalyvavę žymūs kalbininkai: prof. Voicechas Smočinskis (Wojciech Smoczyński) iš Krokuvos universiteto ir prof. Vladimiras Plungianas (Vladimir Plungyan), dirbantis Rusijos mokslų akademijos Kalbotyros institute. V. Smočinskis yra lyginamosios kalbotyros specialistas, daugiausia užsiimantis baltistikos, ypač lietuvių kalbos, taip pat indoeuropeistikos problemų tyrinėjimais, o V. Plungianas yra pasaulyje pagarsėjęs bendrosios gramatikos ir gramatinės tipologijos specialistas.

Pokalbyje taip pat dalyvavo Lietuvių kalbos instituto direktoriaus pavaduotojas dr. Artūras Judžentis ir *Mokslo Lietuvos* vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas.

Kalbininkai traukiasi iš miesto

Mokslo Lietuva. Pirmiausia prasome papasakoti, koks tai renginys – Salų kalbotyros vasaros mokykla?

Artūras Judžentis. Rugsėjo 1–7 d. vyko antroji Salų kalbotyros vasaros mokykla ir gramatikos konferencija. Pirmoji konferencija vyko pernai taip pat Salose. Tai nedidelis bažnytkaimis Kamajų seniūnijoje, Rokiškio rajone. Salos pasirinktos kaip tik tam, kad būtų galima bendrų mokslinių interesų turintiems kalbininkams išvykti iš didelio miesto į gražios gamtos prieglobstį, ten pabendrauti, pasidalyti idėjomis, patir-

Kalbotyros disidentai rinkosi į Salas

„Mokslo Lietuvos“ redakcijoje apie kalbotyros disidentus diskutuoja kalbininkai dr. Artūras Judžentis, prof. Vladimiras Plungianas ir prof. Voicechas Smočinskis

kai susitapatinti su toje aplinkoje gyvenančiais kaimo žmonėmis, bet vis dėlto tai gera proga pabėgti iš miesto. Nemažas Salų vasaros mokyklos privalumas tas, kad joje greta žinomų mokslininkų buvo doktorantų ir studentų.

A. Judžentis. Studentų šiomet buvo nedaug, nes dalyvių sudėtis priklausė nuo pačios mokyklos tikslų: atnaujinti lietuvių kalbotyros metodiką, pasidalyti naujais atradimais ir idėjomis. Į mokyklą paprastai kviečiami ir atvažiuoja aukštesniųjų kursų studentai, daugiausia magistrantai, doktorantai ir jauni dėstytojai. Jus kviečiame visus, informaciją apie būsimą mokyklą skelbiame internete, kvietimus išsiuntinėjame ir į universitetus.

Jaučiasi kalbotyros disidentais

V. Smočinskis. Po dvejų metų Salų vasaros mokyklos veiklos jaučiuosi truputį kalbotyros disidentais. Net ir pačią mokyklą drįsčiau pavadinti kalbotyros disidentų mokykla. Todėl į šią mokyklą daugiausia ir atvažiuo-

kusių su savo vaikais žaidžia kaime.

ML. *Ne visai aišku, kaip čia yra. Kiekvienas iš čia esančių gerbiamųjų pašnekovų dėsto universitetuose – Maskvoje, Krokuvoje ir Vilniuje, bet vadina save kalbotyros disidentais, gal tiksliau universitetinės kalbotyros disidentais.*

V. Smočinskis. Taip visada ir buvo. Iš kur atsirasdavo disidentai ir prieš ką jie keldavo balsą? Prieš tą aplinką, iš kurios patys išaugo. Universitetinės kalbotyros disidentais save vadiname todėl, kad šiulome naujus šio mokslo standartus, naują kalbotyros mokslo metodiką, kuri labai sunkiai skinasi kelią. Norime spausdinti Salų vasaros mokyklos darbus, pradėsime leisti monografijas, skaitytų paskaitų tekstus, sieksime pristatyti naujus kalbotyros baruose dirbančius kalbininkus, kurie akademinėi šio mokslo aplinkai gal dar nėra gerai žinomi. Taip norime daryti įtaką ir tradicinei lingvistikai, kuriai labai reikia naujų vėjų ir idėjų.

ML. *Jeigu kaip tam tikra priešprieša akademizmui kalbotyroje buvo*

XX a. antroje pusėje išivirtinusių kalbotyros autoritetus, kuriais rėmėsi ir iš kurių išaugo dabartiniai žymiausi lietuvių kalbininkai?

A. Judžentis. Visai suprantama, kad naujos idėjos moksle visada susilaukia pasipriešinimo, nesupratimo, jos dažnai nepriimamos. Taip buvo visais laikais daugelyje šalių ir taip bus ateityje. Lietuvių kalbotyra, nors ir daug pasiekė XX amžiuje, turi reikšmingų laimėjimų, bet šandien jai taip pat reikia atsinaujinti.

Lietuvių kalbotyra, aišku, buvo labai smarkiai veikiama rusų kalbotyros, o pasižiūrėti plačiau į pasaulio kalbotyroje vykstančius pakitimus mums buvo gana sunku. Visiškai suprantama, kodėl taip buvo. Mums sunkiau buvo prieinama naujausia Vakarų literatūra, dar sunkiau buvo išvykti į tas šalis.

ML. *Tačiau juk ta pati rusų kalbotyra nebuvo atskira sala vandenyne, bet rėmėsi Vokietijos ir kitų Europos valstybių, kad ir danų kalbotyros mokyklų patirtimi. Šis mokslas yra tarpautinis reiškiny, tad tarpusavio įtakos yra visai natūralus ir būtinas dalykas.*

A. Judžentis. Galima sutikti. Tačiau tarp Rusijos ir Vokietijos ar kitų Vakarų šalių buvo daug gyvesnė apytaka. Lietuvių kalbininkams tiesiogiai bendrauti su Vakarų kolegoms buvo daug sunkiau, paprastai šie ryšiai užsimegzdavo tik per Maskvą. Šiandien jaučiama tam tikra spraga, susidariusi gal ne tiek tarp Rytų ir Vakarų, kiek tarp Lietuvos ir pasaulio mokslo, nes net ir ta pati rusų kalbotyra yra pažengusi gerokai toliau. Tradicinė lietuvių lingvistika vis dar gyvena tomis idėjomis, kurios mokslo pasaulyje buvo gyvos ir populiarios prieš 2–3 dešimtmečius. Todėl mūsų siekis ir yra atnaujinti lietuvių uždarytus, įveikti tradicijos uždarymą, užpildyti minėtą spragą.

ML. *Ar galima sakyti, kad tradicinė lietuvių kalbotyra (universitetinė kalbotyra – čia nuskambėjo toks apibūdinimas) pasiekė savo galimybių viršūnę, „išsisėmė“ ir dabar akivaizdžiai rodo savo išsekimo, nepajėgumo ženklus ar požymius? Paklausiu gal dar tiesmukiškiau: ar išsisėmė dabartinis mūsų kalbotyros mokslas; reikia*

pereiti į naują spiralės vingį, nes didžiausi šios srities autoritetai jau pasiekė tą amžiaus ribą, kai nebegali generuoti ir akumuliuoti perspektyvių naujų idėjų?

A. Judžentis. Tiek Vakarų šalyse, tiek kaimyninėje Rusijoje yra daug naujų ir vaisingų kalbotyros idėjų, daugybė naujų šio mokslo krypčių. Yra daug labai įdomiai dirbančių lingvistų, kurie ieško ir randa naujų kelių. Problema ta, kad tos idėjos vis dar gana sunkiai mus pasiekia, o pasiekusios labai sunkiai prigryja. Labai mažai žmonių domisi, kas vyksta už mūsų tradicinės lietuvių kalbotyros ribų.

Gal tipologija išves iš sąstingio

ML. *Kaltas lietuviškas provincialumas? Mažos tautos mokslo tam tikras uždarumas? Ką apie tai mano mūsų gerbiami svečiai?*

V. Smočinskis. Vargu ar galėčiau imtis tokios užduoties – įvertinti šiuolaikinę lietuvių kalbotyrą ar apskritai šį mokslą. Štai sėdžiu su prof. Vladimiru Plungianu, kuris iki šiol lietuvių lingvistikos problemų nespėdė, bet šiuo atveju jis mano partneris. Kaip man elgtis? Aš galiu kalbėti tik apie liuanistiką ir nesileisti į bendrosios kalbotyros dalykus, kuriems čia atstovauja prof. V. Plungianas. Žodžiu, turiu elgtis labai apdairiai. V. Plungianas ir V. Smočinskis čia kartu atsidūrė gana atsitiktinai, iki Salų stovyklos lyg ir neturėjome nieko bendro.

A. Judžentis. Bet būtent tai ir yra labai įdomu, kad du labai skirtingi kalbininkai atsidūrė vienoje vasaros mokykloje.

V. Smočinskis. Pakankamai provokuojanti situacija.

Vladimiras Plungianas. Čia nuskambėjo sąvoka *tipologija*. Tai kaip tik ta kryptis, kuria man tenka užsiimti Maskvos kalbotyros institute. Tai ne kurios nors konkrečios kalbos tyrimai, bet kalbų teorija, mokslas apie tai, kaip apskritai žmonijos kalbos sudarytos, kas jose bendra, kas skirtinga, kaip tos kalbos tarpusavyje susijusios, kaip plėtojasi. Galima sakyti, kad tai viena iš šiuolaikinių ir labai daug kalbotyros mokslui, teorinei kalbotyrai galinti duoti kryptis. Salų vasaros mokykloje tipologijai buvo skirta nemaža dėmesio. Tai neabejotina ir Lietuvių kalbos institute dirbančio Akselio Holvuto (Axel Holvoet), gerai išmanančio šią sritį, įtaka rengiantis šių metų Salų vasaros mokyklai.

Salų vasaros mokykloje kilusias idėjas dr. Artūras Judžentis ir prof. Vladimiras Plungianas toliau plėtojo redakcijoje diskusijos metu

timi, mintimis negožiariams miesto triukšmo, kur nėra miesto pagundų.

Voicechas Smočinskis. Labai svarbu, kad tai neformali aplinka. Juk yra šeimų, turinčių mažų vaikų, be kurių jos negali praleisti savo atostogų. Šie kalbininkai į Salas gali atvykti su vaikais. Jie ten turi kur žaisti, o tėvai gali klausytis paskaitų ar patys jas skaityti. Labai tinkama aplinka moksliniam darbui. Visi jaučiamės labai natūraliai, ne taip, kaip įprastoje akademinėje aplinkoje. Aišku, negalėjome visi-

ja tie kalbininkai, kuriems ankšta universitetų ar net mokslo institutų kalbotyros rėmuose, kurie nesutinka su tradicinės kalbotyros standartais. Štai tie dabartinė kalbotyra ne visai patenkinti kalbininkai ir glaudžiasi prie mūsų, t. y. prie tų kalbininkų, kurie kiek kitaip supranta savo pareigas, galimybes, savo mokslinio darbo standartus ir gal net būsimą karjerą. Tai kalbininkai, kurie linkę atmesti dabartinę *universitatis* struktūrą, akademinėje bendruomenėje įprastą orumą ir elgiasi gal net labai nesolidžiai – po rimtų paskaitų ir dis-

pavartotas lakus epitetas – „universitetinės kalbotyros disidentai“, – vadinas, skelbiate idėjinę kovą prieš akademizmą kalbos moksle?

V. Smočinskis. Labai gerai pasakyta – kova prieš akademizmą.

Ar išsisėmė tradicinė lietuvių kalbotyra

ML. *Pamėginkime išsiaiškinti, kokią akademizmą turite mintyje. Gal tai Maskvos kalbotyros mokykla, prie kurios ištakų stovėjo Filipas Fortunatovas ir jo šalininkai? O gal žadate „griauti“*

Manau, kad šis dėmesys labai apgalvotas, turint omenyje ir lietuvių kalbos tyrinėjimus, kadangi į šią vasaros mokyklą paprastai renkasi lietuvių kalbos tyrinėtojai. Gilinimasis į kalbų tipologiją – visiškai nauja mokslinio pažinimo lygmenį – gali pakelti lietuvių kalbotyrą, pasiūlyti jai visai naujų tyrimo metodų ir atverti labai geras tolesnes perspektyvas. Atsiranda visai kitas lyginamosios kalbotyros fonas.

ML. Kad Lietuvos kalbos mokslui tipologija gali atverti naujų tyrinėjimo perspektyvų, tikriausiai niekas neginčys. Bet kuo tipologams, kuriems šiuo atveju Jūs atstovaujate, gali būti įdomi ir naudinga lietuvių kalba?

V. Plungianas. Tipologus domina įvairios kalbos, o šiuo atveju klausiate, kuo mums įdomi lietuvių kalba. Lietuvių kalba – ypatinga kalba, ją labai vertina viso pasaulio kalbininkai. Yra tokių kalbos ypatybių, reiškinų, kurie išliko tik lietuvių kalboje, o kitose indoeuropiečių kalbose seniai prarasti. Indoeuropiečių kalboms tyrinėti ir pažinti lietuvių kalba yra labai didelė vertybė, tad visai neatsitiktinai galima išgirsti lietuvių kalbą pavadinant baltiškuoju sanskritu.

Sąveikaudama su kaimyninių tautų kalbomis, lietuvių kalba amžiams bėgant įgijo ir kai kurių naujų bruožų. Apibendrinant galima pasakyti, kad liuanistikai labai reikalinga tipologija, jos teikiama pažinimo galimybės, o tipologams labai reikalinga lietuvių kalba. Galima tik apgailestauti, kad už Lietuvos ribų lietuvių kalba domimasi toli gražu nepakankamai, bent ne tiek, kiek pasaulio kalbotyros mokslui ši kalba galėtų duoti.

ML. Tai pasaulio kalbininkų problema? Ar Lietuvos mokslo?

V. Plungianas. Žinoma, kalbininkų, kurie turėtų daugiau dėmesio skirti lietuvių kalbai. Kita vertus, tai abipusė problema, nes vieni kitus turime turtinti.

V. Smočinskis. Aš šią problemą įvardyčiau ir kaip lyginamosios gramatikos problemą.

V. Plungianas. Taip pat tai ir tipologijos problema. Žodžiu, didelis abipusis dėmesys tikrai nepakenktų.

Rusijos kalbų galaktikoje baltų kalboms lieka nedaug vietos

ML. Iš gerbiamųjų kalbininkų išsakytų minčių galima susidaryti išpuodį, kad tradicinė, akademinė arba universitetinė kalbotyra išgyvena tam tikrus sunkumus, gal net savotišką krizę. Jei ir per stipriai pasakyta (kalbininkai žodžio „krizė“ nevertuoja), tai tokia nuojauta vis dėlto neapleidžia. Net jei vyresniosios kartos kalbininkai jokių „krizės“ ženklų nemato ir jų buvimo tikriausiai nepripažįs, bet jaunosios kartos kalbininkų nepasitenkinimas universitetinės kalbotyros akademizmu rodo, kad krizė bręsta. Įdomu, koks tipologo požiūris į visa tai, kas vyksta kalbotyroje.

V. Plungianas. Esamo kalbotyros būvio nepavadinčiau krize. Tiesa, man gali būti ne visai lengva vertinti visa, kas šiuo metu vyksta kalbos moksle. Manau, kad tai pirmiausia tradicinės kalbotyros problema, kuri egzistuoja seniai. Tradicinė kalbotyra turi savo metodų visumą, problemų kėlimo būdus ir jų sprendimus. Šis mokslas pasiekė tam tikrų rezultatų, kurių mes neturėtume neigti. Tačiau tradicinei kalbotyrai būtinas atsinaujinimas, būtų sveika nauju žvilgsniu iš naujo ją

aprepti ir įvertinti. Niekas nesikėsina į tradicinę kalbotyrą, kuri visada buvo ir bus. Man pačiam tenka atstovauti ne visai tradicinei kalbotyrai – tipologijai. Ji labai sparčiai plėtojasi visame pasaulyje, labai gerai atstovaujama šiai kryptiai Maskvoje ir Sankt Peterburge. Tai viena iš tų sričių, kur Rusijos kalbotyra šiuo metu pasaulyje užima vieną iš pirmiaujančių pozicijų.

ML. Kokia svarbiausia kalbine medžiaga šiuo metu disponuoja Rusijos kalbotyra?

V. Plungianas. Tikriausiai nėra reikalo aiškinti, kad Rusijos kalbotyra gali naudotis labai turtinga kalbine medžiaga, kuri kalbininkams neblogai prieinama. Tai Uralo ir Sibiro, Kaukazo ir Šiaurės tautų, taip pat Tolimuosiuose Rytuose gyvenančių tautų kalbos. Tiriamąjį tų tautų ir tautelių – jų yra apie šimtą – kalbų darbą gali dirbti ne vien prityrę kalbotyros profesionalai, bet ir jauni mokslininkai bei studentai.

Natūralu, kad svarbiausioji kalba, kuriai skiriama daugiausia dėmesio, yra rusų kalba. Tai tradicinės rusistikos tyrimų baras. Gana plačiai remiamasi Sibiro tautų kalbine medžiaga – Altajaus tautų, tiurkų, finų-ugrų grupės kalbų. Priminsiu, kad finų-ugrų kalbų grupei priklauso marių, mordvių, o Šiaurėje – vepsų, karių, komių, udmurtų kalbos, kurios

Be Gercenbergo nebūtų ir Andronovo

ML. Ar tai reiškia, kad baltistikos tyrinėjimai Rusijoje šiandien išgyvena ne pačius geriausius laikus?

V. Plungianas. Baltistikos tyrinėjimai Rusijoje siejami pirmiausia su Sankt Peterburgo ir Maskvos šios srities kalbotyros mokyklomis. Sankt Peterburge paminėčiau energingąjį Aleksejų Andronovą, kuris Sankt Peterburgo valstybiniame universitete vadovauja Baltų kalbų katedrai. Andronovas su keliais savo studentais buvo ir Salų vasaros mokyklos dalyvis. Labai svarbu, kad Andronovas pats laisvai kalba lietuviškai ir latviškai.

ML. O prof. Leonardas Gercenbergas, ar jo nereikėtų taip pat sieti su baltistikos tyrinėjimais Sankt Peterburge?

V. Plungianas. Leonardas Gercenbergas pirmiausia yra indoeuropeistas, negalėčiau teigti, kad jis specializuotųsi baltų kalbų tyrinėjimuose.

V. Smočinskis. Be Gercenbergo nebūtų ir Andronovo. Tai Gercenbergas nukreipė savo mokinių Andronovą gilintis į baltų filologiją ir kalbotyrą, jausdamas būtinybę atnaujinti šios krypties tyrinėjimus Sankt Peterburge.

Žymiausias lietuvių kalbininkas Kazimieras Būga juk taip pat buvo Peterburgo universiteto studentas, prof. Jano Bodueno de Kurtenė mokinys. Ta prasme Andronovas, pra-

kaktų priminti Fortunatovo ir de Sošiuo dėsnį, skirtą lietuvių kalbos kirčio struktūrai nustatyti – tai vienas didžiausių indoeuropeistikos atradimų, priklausantis Maskvos lingvistikos mokyklos kūrėjui Fortunatovui. Priminsiu, kad šis profesorius Rusijoje išugdė tokius baltistikos tyrinėtojus kaip Romaną Jakobsoną, Dmitrijų Ušakovą, Grigorijų Uljanovą, Viktorą Požezinskį, Nikolajų Sokolovą, Aleksejų Šachmatovą ir daugelį kitų.

ML. Galima priminti, kad ir Jonui Jablonskiui, būsimajam lietuvių bendrinės kalbos tėvui, Fortunatovas skaitė paskaitas Maskvos universitete. Tačiau ar šiandien fortunatoviškoji lietuvių kalbos tyrinėjimo tradicija Maskvoje tebėra gyva? Ar Maskvoje yra panašus į Andronovą jaunas ir talentingas baltistas?

V. Plungianas. Tenka tik apgailestauti, kad nėra. Maskvos universitetuose, deja, lietuvių kalbos nemokoma, kaip kad Andronovas daro Sankt Peterburgo universitete, paveiktas profesoriaus Gercenbergo. Užtat Maskvoje dirba prof. Vladimiras Toporovas, žymiausias šių laikų filologas, vienas iš pasaulinių kalbotyros autoritetų. Jis labai daug tyrinėjo baltų kalbas, ne vien lietuvių ir latvių, bet ir senąją prūsų kalbą. Man atrodo, nėra tokios srities, kurioje V. Toporovas nebūtų dirbęs. Gilinosi į filologi-

jos, literatūrologijos, kultūrologijos, mitologijos, pasaulio folkloro ir Senovės Indijos tyrimus – visa tai, kas siejasi su humanitarine kultūra, Toporovo buvo tyrinėta. Nepaisant mokslinių interesų platumo ir išsamumo, jam visados buvo labai svarbūs ir baltistikos tyrinėjimai. Jis pats pabrėžia, kad vienas iš jo tyrinėjimų prioritetų – baltistika ir slavistika.

Iš kitų Maskvoje dirbančių baltistų išskirčiau akademiką Jurijų Stepanovą, kuris dirba, kaip ir aš, Maskvos Kalbotyros institute. Gaila, bet tarp gyvųjų nebėra Tatjanos Bulyginos, kuri buvo bendrosios kalbotyros specialistė ir parašė reikšmingų darbų, skirtų lietuvių gramatikai.

Taip jau išėjo, kad Maskvoje baltistikos, taigi ir liuanistikos, tyrimai vykdomi ne universitetuose, o Rusijos mokslų akademijos institutuose. Tai daro daugiausia Kalbotyros instituto bei Slavų kalbų ir baltistikos instituto mokslininkai. Beje, pastarajame institute, be Toporovo, lietuvių kalbą, baltistiką ir folklorą tyrinėja Marija Zavjalova ir dar keletas mokslininkų. Pasirodo ir vienas kitas naujas vardas, vienas iš jų – Vladimiro Toporovo aspirantas Piotras Arkadjevas – dalyvaavo Salų vasaros mokykloje.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Kaip visuomet labai išraiškingas prof. Voichechas Smočinskis

visos viena nuo kitos skiriasi. Toliau į Sibiro gilumą gyvena tunguzų-mandžiurų kalbinės grupės tautos: evenkai, nanajai, prie Amūro upės gyvenančios tautelės. Įdomios ir labai sudėtingos čiukčių ir Kamčiatkoje gyvenančių tautų kalbos, viena iš jų – eskimų kalba.

Tikra kalbų laboratorija galima pavadinti Kaukazą. Tokio kalbų turtingumo gal niekur kitur mūsų planetoje nerastume, nebent dar Afrikoje. Kaukazistikai Rusijos kalbotyroje tenka reikšminga vieta, į ekspedicijas rinkti Kaukazo tautų kalbinės medžiagos vyksta ir Maskvos universiteto studentai.

ML. Šioje turtingoje kalbų galaktikoje baltų kalboms jau ir nebelieta vietos?

V. Plungianas. Tai ir yra viena iš problemų. Nežiūrint to, kad Rusijoje galima tyrinėti daugybę tautų ir jų savitų kalbų, baltų kalbos toje visumoje užima savo labai svarbią ir išskirtinę vietą. Baltų kalbinė medžiaga Rusijos kalbotyrai taip pat yra labai svarbi, norėtųsi, kad lietuvių ir latvių kalbų tyrinėjimams būtų skiriama daugiau dėmesio.

ėjus 100 metų, tarsi tęsia tą pačią Peterburgo liuanistinę tradiciją.

Turiu nuotrauką, kurioje jaunas Būga stovi greta žymaus kalbininko Makso Fasmerio, šis laiko už rankos prof. J. Bodueno de Kurtenė dukterį. Greta stovi studentas Aleksandras Aleksandrovas, būsiamasis kalbininkas profesorius. Kas man toje nuotraukoje ypač reikšminga? Tai, kad joje skirtingų tautų atstovai, kurie tuo metu reišėsi Rusijos kalbotyroje. Fasmeris buvo Baltijos vokiečiai, bet sugebėjo parašyti *Rusų kalbos etimologinį žodyną*, kuris ligi šiol nėra pralenktas. Būga – lietuvis. Boduenas de Kurtenė kilęs iš Lenkijos, baigęs Varšuvos vyriausiąją mokyklą, bet jam nebuvo leista dėstyti Lenkijoje, todėl Boduenas de Kurtene buvo priverstas išvykti ir mokslinį darbą dirbti bei dėstyti Kazanės universitete.

Maskvos lingvistų indėlis

V. Plungianas. Norėčiau priminti ir Maskvos lingvistų indėlį, tyrinėjant baltistiką. Žymiausias tų tyrinėjimų atstovas – Maskvos universiteto profesorius Filipas Fortunatovas. Pa-

LIETUVOS MUZIKOS IR TEATRO AKADEMIJA

skelbia konkursą:

1. Pedagogų pareigoms užimti šiose katedrose:

Styginių instrumentų	– docento;
Džiazo skyriuje	– docento ir 2-jų asistentų;
Vaidybos ir režisūros	– asistento;
Kino ir TV	– lektorius.

2. Katedrų (skyrių) vedėjų pareigoms užimti:

Muzikos istorijos katedroje;
Džiazo skyriuje.

3. Teatro ir kino fakulteto dekanų pareigoms užimti.

Pastaba: konkursą laimėjusių darbo krūviai ir etato dalis nurodoma darbo sutartyje.

Prasymai rektoriaus vardu priimami iki 2005 m. spalio 7 d.

Rektorius

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETO FIZIKINĖS ELEKTRONIKOS INSTITUTAS

skelbia priėmimą į Fizikos ir Medžiagų inžinerijos mokslo krypties dieninę doktorantūrą

Priėmimo konkurse gali dalyvauti asmenys, turintys magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam prilygstantį aukštąjį išsilavinimą.

Stojantieji į doktorantūrą KTU Fizikinės elektronikos instituto moksliniam sekretoriui iki spalio 26 d. (imtinai) pateikia:

- 1) pašymą instituto direktoriaus vardu, kuriame nurodo doktorantūros kryptį;
- 2) gyvenimo aprašymą;
- 3) dviejų mokslininkų rekomendacijas;
- 4) magistro arba vienpakopio aukštojo mokslo baigimo diplomą su priedu (originalą ir kopiją);
- 5) savo mokslo darbų sąrašą ir darbų atspaudus, o jei tokių darbų nėra, – mokslinį referatą; tais pačiais metais baigę magistrantūrą ar vientisąsias studijas absolventai vietoj referato gali pateikti baigiamąjį darbą;
- 6) paso paskutinio lapo arba asmens tapatybės kortelės kopiją;
- 7) kitus, jų nuomone, svarbius dokumentus.

Priėmimo komisijos posėdis vyks KTU Fizikinės elektronikos institute 2005 m. spalio 28 d., 14 val. Į posėdį privalo atvykti visi stojantieji.

Informacija teikiama:

KTU Fizikinės elektronikos institute
(Savanorių pr. 271, LT-50131 Kaunas)
telefonu (8 ~ 37) 313 432,
faksu (8 ~ 37) 314 423,
elektroniniu paštu fei@fei.lt

Direktorius

Prieš atidengiant Karaliaučiuje paminklą Liudvikui Gediminui Rėzai liepos 1 d., kalbamės su Karaliaučiaus krašte gerai žinomu poetu Semu Simkinu, kuris yra išvertęs ir išleidęs devynias *Rytų Prūsijos poezijos* knygas, tarp jų ir L. G. Rėzos poezijos rinkinį *Prutena. Пруссия*.

Gerbiamasis Semai Simkinai, kas buvo sunkiausia verčiant Liudviko Gedimino Rėzos eilėraščius į rusų kalbą?

Sudėtingiausia buvo rasti vokiškus tų eilėraščių tekstus, nes L. G. Rėza rašė vokiškai. Aš jų ieškojau Kaliningrade ir Vokietijoje. Man padėjo vienas Istorijos ir tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbuotojas. Jis Vilniaus universiteto bibliotekoje aptiko 1809 m. išleistą L. G. Rėzos poezijos knygą *Prutena*. Kai gavau šią knygą, galėjau pradėti versti į rusų kalbą.

Dirbti buvo labai malonu, nes moku vokiečių kalbą.

Ką galite pasakyti apie Liudviką Gediminą Rėzą kaip poetą?

L. G. Rėza – labai geras poetas ir gerbtina asmenybė. Švietėjiško užmojo žmogus. Apskritai jo nuopelnų yra labai daug. Anksti likęs našlaičiu gyvenime turėjo patirti daug sunkumų. Tapo Albertinos, t. y. Karaliaučiaus universiteto, profesoriumi, vėliau net rektoriumi. Prieš mirtį visą savo turtą užrašė neturtingiems studentams. Iš tų lėšų ir buvo pastatytas studentų bendrabutis Karaliaučiuje.

Jis – paribio kultūros žmogus: rašė vokiškai, nors dvasia ir gyvenimo nuostatomis buvo lietuvis. Jis surinko lietuviškų dainų ir jas išspausdino – tai labai didelis jo nuopelnas. Be to, sugebėjo lietuvių kalba išleisti *Bibliją*. Išleido Kristijono Donelaičio poemą *Metai*. Kas žino, jei ne L. G. Rėza, gal šiandien neturėtume ir K. Donelaičio. Pagaliau ir paties L. G. Rėzos eilėraščių knyga *Prutena*, kurią man teko laimė išversti, taip pat reikšmingas literatūros faktas.

Tai gi nieko nuostabaus, jei L. G. Rėzą vadiname daugelio nuopelnų žmogumi.

Vadinasi, dideli sunkumai stiprios asmenybės nesužlugdo. Gal net priešingai, leidžia jai atsiskleisti visa spalvų įvairovė.

Galiu pritarti, kad žmogaus gyvenime sunkumų gal ir reikėtų. Kai tenka juos įveikti, siekti daugiau, stipri asmenybė tik dar labiau užsigrūdina. Jei žmogui viskas lengvai sektųsi, būtų visai neįdomu gyventi. Sunkumų pakako ir norint išleisti šią L. G. Rėzos eilėraščių knygą. Leidybai teko ieškoti lėšų, ir tai nebuvo lengva. Daug padėjo Lietuvos generalinio konsulato Kaliningrade kultūros atašė Arvydas Juozaitis. Knygą pavyko išleisti Lietuvos lėšomis.

Kažkokia proga esu pasakęs, kad paminklas L. G. Rėzai, kuris šiandien atidengiamas Kaliningrade, tai rankų darbo (рукотворный) skulptoriaus sukurtas paminklas. O L. G. Rėzos eilėraščių knyga – taip pat savotiškas paminklas, tik ne rankų darbo (нерукотворный).

Išties labai laiku atsirado du šie paminklai L. G. Rėzai.

Labai nerimavome, kad nepavyks laiku išleisti knygos, teko gero kai nerimauti, bet viskas baigėsi sėkmingai.

Kaliningrado srityje esate labai gerai žinomas ir populiarus poetas, daugelio knygų autorius, tačiau Lietuvos skaitytojams gal ir

Liudvikas Rėza man tapo artimu žmogum

Poetas Semas Simkinas įsimylėjęs Karaliaučių ir Liudviko Rėzos poeziją

mažiau žinomas. Todėl dabar prašome prisistatyti „Mokslo Lietuvos“ skaitytojams.

Pirmiausia turiu pasakyti, kad Lietuvą labai myliu, esu parašęs net tokias eiles:

Как крестное знамение
Сплетается Литва,
Сестра моя Армения,
Сестра моя Литва.

Apskritai šias dvi šalis – Lietuvą ir Armėniją labai myliu. Mano eilėraščių į lietuvių kalbą yra vertęs, kad ir kaip būtų keista, ne poetas, bet prozininkas iš Klaipėdos Rimantas Černiauskas.

Buvote jūrininkas, tad nekeista, kad klaipėdietis R. Černiauskas pirmasis Jūsų eilėraščių ir pamėgino išversti į lietuvių kalbą.

Aš taip pat nelikau skolingas lietuviams, į rusų kalbą išverčiau Vytauto Brenciaus eilėraščius. Jis taip pat praeityje buvo jūrininkas, tad mūsų likimai kiek panašūs. Todėl man artimo lietuvių poeto knyga išverčiau ir išleida Kaliningrade. *Yra likimo bangos – Есть волны судьбы* – taip ši knyga vadinasi. V. Brencius – labai geras poetas.

Esu taip pat rašęs apie Kristijoną Donelaitį, parašiau apie jį nedidelę poemą. Tai gi galiu teigti, kad savo kūryba esu susijęs ir su lietuvių kultūra.

Vien tik lietuvių kultūra, aišku, neįmanoma būtų išsemti visų Jūsų interesų pilnatvės?

Daug dėmesio skiriu Rytų Prūsijos poezijai, verčiu iš vokiečių kalbos. Tam tikra prasme man pasisekė, kad L. G. Rėza rašė vokiškai; daug sunkiau būtų jį versti, jei jis būtų rašęs lietuviškai.

Kokių Rytų Prūsijos poetų kūrinių esate vertęs į rusų kalbą?

Esu išvertęs daug Simono Dacho eilėraščių, kuris, beje, gimė Klaipėdoje (Mėmelyje). Verčiau Agnę Šmygel (Schmiegel), taip pat esu aptikęs du filosofinio turinio Imanue-

lio Kanto eilėraščius; juos išverčiau į rusų kalbą.

Iš viso esu išvertęs ir išleidęs devynias *Rytų Prūsijos poezijos* tomus. Tos knygos išleistos dviem kalbomis – rusų ir vokiečių. Šios pastangos pastebėtos Vokietijoje, Berlyne neseniai man buvo įteikta Rytų Prūsijos žemietijos (землячества) premija. Berlyne buvo susirinkę Vokietijoje gyvenantys buvusio Kionigsbergo gyventojai – jų pasirodo besą labai daug – daugiau kaip 2 tūkst., nors tai pagyvenę žmonės, ir jų kasmet lieka vis mažiau. Tai štai tų žmonių akivaizdoje man ir buvo įteikta premija.

Esate kelių kultūrų – rusų, vokiečių ir lietuvių – jungiamoji grandis.

Vokiečiai mane vadina tiltu, teisingiau tiltų statytoju.

Kaip išmokote vokiečių kalbos, kaip atsitiko, kad su vokiečių kultūra gana artimai susiejote savo kūrybinį likimą?

Ir mokykloje, ir institute kaip užsienio kalbos mokiausi anglų kalbos, nes tai tarptautinė jūrininkų kalba. Kai Sovietų Sąjungoje prasidėjo pertvarka („perestroika“), atsirado galimybių užsiimti ir Rytų Prūsijos literatūra, kultūra, nusprendžiau atrasti sau šią naują „jūrą“. Pradėjau mokytis vokiečių kalbos.

Beje, šiuo metu man padeda viena Kaliningrade gyvenanti moteris – Ala Voronina; ji labai gerai moka vokiečių kalbą ir man pažodžiui verčia vokiečių poetų eiles į rusų kalbą. Iš pažodinio teksto aš jau kuriu poetinius tekstus.

Jūs pasakėte, kad prasidėjo pertvarka ir buvo galima užsiimti Rytų Prūsijos literatūra ir kultūra. Ar iki tol buvo neįmanoma?

Suprantama, buvo neįmanoma. Juk buvo metas, kai sakytą ne Kuršių, bet Kursko nerija. Ne nuo kuršių genties, bet nuo Kursko, t. y. miesto Rusijos gilumoje. Komunistiniais laikais Kaliningrado srityje net stogų čerpių nebuvo galima fotografuoti, nes tai akivaizdžiai priminė buvusį Rytprūsių paveldą. Mums

kiekviename žingsnyje buvo tvirtinama, kad jokios kultūros iki sovietų atėjimo čia nebuvo, tikroji kultūra prasidėjo tik nuo 1945 metų.

Kaip Jūsų aplinkos žmonės reagojo į tokius tvirtinimus?

Nekaip reagavo, bet kitos kultūros juk nežinojo. Ir iš kur galėjo žinoti? Kai spaudai dviem kalbomis rengiau savo pirmą knygą *Tu mano vienintelė šviesa* (Свет ты мой единственный), pradėjau ieškoti Rytprūsių poetų eilėraščių knygų. Aišku, Kaliningrado srities bibliotekose jų nebuvo, originalus rasti pavyko tik Vokietijoje.

O Jūs pats iš kur esate kilęs?

Gimiau Orenburge, tai Pietų Uralas. Kartais juokauju: gimiau Orenburge, mokslus baigiau Peterburge, o visą sąmoningą gyvenimą nugyvenau Kionigsberge. Trys lemtingi mano biografijai miestai. Į Kaliningradą atvykau norėdamas savo likimą susieti su jūra. Daug metų teko plaukioti.

Orenburgas ir jūra kažkaip labai dera. Kaip buvo, kad jūros trauka nugalėjo, nors tos jūros vaikystėje ir nematėte?

Tai vis knygų – Aleksandro Grino, Roberto Luiso Stivensono ir kitų rašytojų įtaka. Prisiskaičiau, persiemiau romantika ir štai atsidūriau prie Baltijos jūros. Tokia literatūros jėga.

Aleksandro Grino „Raudonosios burės“ Jus nuviliojo ne prie Juodosios jūros, bet atvedė prie Baltijos.

Grinas, Grinas – visai teisingai. Iš pradžių stojau mokytis į Kaliningrado žuvininkystės institutą, tapau žuvies apdirbimo specialistu. „Karjerą“ jūroje pradėjau nuo jūrininko, o baigiau laivo kapitono padėjėju gamybai.

Kaip adaptavotės krante? Sako, kad jūrininkui, net ir išėjusiam į užtarnautą poilsį, vis vien sapnuojasi laivai.

Jūros žmonėms dabar sunkus metas. Kaliningrado žvejybos laivynas buvo milžiniškas, galingas, o tapo privatus. Nuo visų tų žvejybos ir jūros dalykų man teko pasitraukti, tapau profesionaliu rašytoju, poetu.

Vis dėlto antrąjį liepos sekmadienį, šiomet tai liepos 10-oji, švęsime Žvejo dieną. Tai ir mano šventė. Esu pakviestas susitikti su žvejybos laivyno veteranais, paskaičiuoti eilėraščių. Parašiau daug jūrai skirtų eilių.

Lieka keletas minučių iki iškilmių, kurių metu šiame skvere bus atidengtas paminklas Liudvikui Gediminui Rėzai. Kas Jums asmeniškai yra šis teologas, Karaliaučiaus universiteto profesorius ir poetas?

Tai man labai artimas žmogus, ir šitai sakydamaš nė kiek neperdedu.

Pažintumėte Karaliaučiaus gatvėje, jei staičiau pasirodytų?

O kaipgi! Į knygą *Prutena. Пруссия* mes įdėjome poeto portretą, tad jį dabar atpažins daugelis šios knygos skaitytojų.

Pirmajame „Prutenos“

Semo Simkino išversta Liudviko Rėzos poezijos knyga „Prutena“

leidime 1809 m. L. G. Rėzos portreto tikriausiai nebuvo?

1809 m. išleista jo knyga buvo visai paprastutė.

Štai Jūs pasakėte, kad jaunystėje, kai atvykote į Kaliningradą, nieko apie šio krašto praeitį nežinojote, pagaliau iš kur galėjote žinoti, jei istorinė tiesa apie šio krašto praeitį buvo slepiama, spausdintinė informacija griežtai cenzuruojama. Totalitarinėje valstybėje tai įprastas dalykas, norint išauklėti ir išauginti „teisingai mąstančią“ naująją kartą. Ką galėtumėte patarti žmonėms, kurie ir šiandien tebėra būtenti tos „teisingai mąstančiųjų“ kartos atstovai?

Galiu pasakyti tik viena, beje, tai jau yra sakęs Aleksandras Puškinas. Jis sakė: *Mes esam tingūs ir nesmalsūs* (Мы ленивы и нелюбопытны). Labai garsi frazė. Tai gi reikia labai paprasto dalyko: įveikti savo tingumą ir būti smalsiems. Tai priklauso nuo kiekvieno žmogaus. Tai gi ir mano patarimas labai paprastas: reikia įsiklausyti į didžiojo poeto žodžius.

Svariai pasakyta. Dėkodamas už šį pokalbį noriu pasveikinti Jus su dviguba švente: paminklo Liudvikui Gediminui Rėzai atidengimu ir Jūsų išversta į rusų kalbą poezijos knyga „Prutena.. Пруссия“.

Dėkoju už sveikinimus. Mums, kaliningradiečiams, išties tai didelė šventė.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Prie Liudviko Rėzos paminklo Karaliaučiuje panorą įsiamžinti aktorė Virginija Kochanskytė ir dainininkė Rūta Morozovaitė

Atkelta iš 1 p.

Kaip susidomėjo lietuviais

Gerbiamasis Jonai Omanai, kaip Jūs prisistatytumėte Lietuvos skaitytojams?

Esu šimtaprocentinis švedas, Švedijos pilietis, aišku, gimęs Švedijoje. Lietuvoje gyvenau ketverius metus, dirbau pastoriūmi liuteronų bažnyčioje, esančioje Vilniuje, Vokiečių gatvėje. Teko dirbti ir kitose Lietuvos vietose, pavyzdžiui, Vilniaus universiteto Skandinavistikos katedroje. Vertėjau: iš lietuvių į švedų kalbą ir iš švedų – į lietuvių. Lietuvoje teko būti ir verslo konsultantu. Tačiau dabar daugiausia tenka versti knygas – grožinės literatūros ir kitokio pobūdžio. Be to, techninius tekstus verčiu iš lietuvių ir latvių kalbų Europos Sąjungos užsakytu. Beje, turiu du aukštojo mokslo diplomus: teologijos magistro ir filologijos bakalaurą laipsnius. Esu baigęs Upsalos universitetą.

Kokias kalbas mokate? Supratau, kad be gimtosios švedų ir lietuvių, dar mokate ir latvių.

Moku taip pat norvegų, danų, vokiečių, anglų ir rusų. Šiomis kalbomis kalbu normaliai. Galiu susikalbėti ir kai kuriomis kitomis kalbomis.

Kaip kilo Jūsų susidomėjimas lietuvių kalba ir Lietuva? Per misijas?

Ne, ne. 1989 m. kelionės metu dar būdamas studentas keliavau po Rytų Europą. Paprasčiausiai buvo įdomu. Lankiausi Lenkijoje, Vengrijoje, buvusioje Rytų Vokietijoje. Toje kelionėje susipažinau su lietuviais ir kitais Baltijos šalių žmonėmis. Tada ir pradėjau daugiau susivokti nepriklausomybės ir laisvės klausimais, kurie tuo metu buvo tokie svarbūs Rytų Europos, taip pat ir Baltijos tautoms. Truputį išitraukiau į tą veiklą, nes retkarčiais dirbdavau Švedijos valstybiniam radijui, tad galėdavau atvažiuoti į Lietuvą ir parengti laidas apie kultūrą, muziką, religiją ir panašiai.

Tokį pakilimą tauta gali išgyventi tik kartą

Įdomu, kokį išpūdį Jums padarė lietuviai, kai 1989 m. pirmą kartą su jais susidūrėte?

O, tai buvo toks laikotarpis, tokia epocha! Pirmą kartą susidūriau (kaip, beje, ir daugelis) su tuo ypatingu reiškiniu, kai tauta, žmonės susivienijo vedami svarbiausio savo tikslo. Yra tokia teorija, kad tauta per visą savo egzistenciją tik vieną kartą gali išgyventi tokį nepaprastą pakilimą – Lietuvoje tuo metu kaip tik ir buvo toks metas. Taip pat Latvijoje ir Estijoje, kur irgi tuo metu lankydavausi.

Ir mūsų kartai teko neįtikėtina laimė patirti tą nuostabią tautos bendrumo jausmą, tik gal ne visi tą suvokiame?

Ko gero, taip. Apskritai tai labai sudėtingas dalykas: kuo daugiau gyvenau, skaitau, bendrauju su žmonėmis, tuo daugiau iškyla įvairių niuansų. Viskas nėra taip paprasta ir viena reikiškė. Tačiau apibendrinant ir su tam tikromis išlygomis tokie išvadai galėčiau pritarti.

Šimtaprocentinis švedas apie lietuvius ir savo tautiečius

Mokslo Lietuvos pašnekovas – liuteronų pastorius švedų vertėjas ir kino dokumentininkas Jonas Omanas

Lietuvių kalbos institute pristatant „Lietuvių kalbos žodyno“ elektroninę versiją Jonas Omanas pasakoja apie lietuvių autorių knygas, kurias jis išvertė į švedų kalbą

Ar Jums tuomet 1989-aisiais mūsų tautų siekiai iškovoti laisvę, nepriklausomybę ir valstybingumą atrodė realūs?

Sakyčiau, gal ir taip. Žinoma, tas suvokimas plėtojosi laikui bėgant. Reikia turėti mintyje, kad Švedijoje mes nieko nežinojome apie Lietuvą, Latviją ir Estiją, nes apie tai nebuvo kalbama. Švedams tai buvo Sovietų Sąjunga. Ilgainiui ir švedai pamažu ėmė suvokti, kad šiame Baltijos pakrastyje vyksta kažkas ypatingu. Man tai tapo aišku 1990 m., kai pirmą kartą apsilankiau Lietuvoje.

Istorijos nepaslėpsi

Jūs, gerbiamasis Jonai, ko gero, išžiūsite, jei pasakysiu, ką manau apie švedus. Ne vien iš pokalbio su Jumis, bet ir iš kai kurių kitų istorijos niuansų susidarau gana nepalankią nuomonę. Ką galima pasakyti apie tautą, kuri visai nesidomi net savo kaimynų likimu?

Mes visi esame vienaip ar kitaip panašūs. Labai daug priklauso nuo istorijos, politinių ir kitų dalykų. Be abejo, tai labai skaudi tema. Švedija, ir ne vien mūsų šalis, ištis likimo valiai paliko Baltijos tautas. Man pavyko rasti dokumentus, kurie rodo, kad švedams buvo visai neįdomu, kas Baltijos kraštuose vyko po Antrojo pasaulinio karo. Tiesa, Švedija dalyvavo žvalgybos agentų Baltijos kraštams „žaidimuose“, bet tenka pripažinti, kad mūsų šalis per mažai dėjo pastangų, siekdama palaikyti Baltijos kraštų interesus.

Po karo Švedijos mokyklose apie Baltijos kraštų likimą iš viso nebuvo kalbama. Man gėda, kad mes, švedai, taip elgėmės. Todėl dedu visas pastangas, kad mano tautiečiai apie visa tai kuo daugiau sužinotų. Dabar kaip tik į švedų kalbą išverčiau Lietuvos pasipriešinimo veikėjų Juozo Lukšos-Daumanto knygą *Partizanai*. Pavadiname ją *Skogsbröder (Miškų broliai)*. Knygoje spausdinama daug unikalių nuotraukų iš sovietų saugu-

mo archyvų bei rezistencijos judėjimo fondų. Aišku, tai labai didina knygos vertę, turėtų sudominti švedų skaitytojus, kurie ne itin daug žino apie tuos istorinius įvykius.

Beje, apie tai kuriu ir dokumentinį filmą.

Kaip susidomėjote Lietuvos pasipriešinimo judėjimu ir konkrečiai Juozo Lukšos-Daumanto asmenybe?

Atsitiktinai. Daug žmonių vienaip ar kitaip prisidėjo pasakodami man apie tuos pokario įvykius. Kai kurie patys buvo nukentėję, sėdėję lageriuose ar grįžę iš Sibiro tremties.

Tie žmonės su Jumis bendravo kaip su kunigu?

Ne, per kitus žmones susipažinau. Kartą netyčia man į rankas pateko ir Juozo Lukšos-Daumanto atsiminimų knyga. Pradėjau skaityti – patiko, pasidarė labai įdomu, skaitant ėmė kilti daugybė klausimų. Palyginti J. Lukšos rašo gerai, gana plačiai atskleidžia Lietuvos pokario kovų peripetijas.

Nutariau tą knygą išversti į švedų kalbą, kad ir mano tautiečiai sužinotų. Ilga istorija, kaip pasirodė ta knyga švedų kalba. Perėjau 35 Švedijos leidyklas, siūlydamasis išversti šią knygą. Niekam nereikėjo. Galiausiai atsirado viena leidykla – *Bäckströms Förlag*. Knygoje panaudojome paantraštę *Ginkluotasis pasipriešinimas Lietuvoje sovietų okupacijai*. Pirmoji knygos laida pasirodė 13 tūkst. egzempliorių tiražu.

Kaip Švedijoje sutikta Juozo Lukšos-Daumanto knyga?

Knyga buvo pristatyta vasario 15 d. Švedijos rašytojų sąjungoje. Vertimą parėmė *Lietuviškos knygos* ir fondas *Nordbok*, pristatyme dalyvavo Švedijos istorikai, leidėjai, politikos ir visuomenės veikėjai. Beje, pristatymą surengė Lietuvos ambasada Švedijoje, bendradarbiaudama su knyga išleidusia leidykla *Bäckströms Förlag* ir knygų klubu *SMB (Švedijos karo istorijos biblioteka)*. Šis klubas yra pagrindinis knygos *Miško broliai* platinotojas, nupirkęs visus pirmojo knygos leidimo egzempliorius.

Vadinasi, bus ir antroji laida?

Susidomėjimo Švedijoje esama. Geteborgo tarptautinės knygų mugės metu rugsėjo 29 – spalio 2 d. Lietuva bus pagrindinis mugės svečias, o J. Lukšos-Daumanto knyga – viena svarbiausių pristatomų knygų. Suprantama, bus eksponuojama ir daugiau lietuvių prozos bei poezijos knygų, man pačiam į švedų kalbą jau pa-

vyko išversti penkias lietuvių autorių knygas. Be J. Lukšos-Daumanto atsiminimų, tai Jurgio Kunčino romanas *Tūla*, Sigito Parulskio *Trys sekundės dangaus*, Jurgos Ivanauskaitės *Ragana ir lietus* bei lietuvių rašytojų novelių rinkinys. Be to, esu prisidėjęs prie Algirdo Sabaliaus knygos *Mes baltai* sudarymo ir redagavimo švediškaai mugės proga.

Prisidėjo latviai ir estai

Ar tos knygos surado savąjį švedų skaitytoją?

Rudenį bus matyti. Knygos dabar leidžiamos, J. Lukšos ir S. Parulskio knygos jau pasirodė. Svarbu pasakyti, kad prie J. Lukšos knygos *Miško broliai* leidimo taip pat prisidėjo Švedijoje gyvenantys latviai ir estai. Jiems ši knyga svarbi, nes ir latviai turėjo savo „mežabrāļi“, savo pasipriešinimo istoriją turi ir estai. Ne paslaptis, kad Švedijoje gyvena nemažai 1944–1945 m. pasitraukusių iš Latvijos ir Estijos. Dabar jiems kyla visai natūralus klausimas, kodėl negalėjo pasirodyti panaši latvių ar estų pasipriešinimo dalyvių knyga švedų kalba? J. Lukšos knyga apskritai yra pirmoji tokio pobūdžio knyga Švedijoje. Latviai kažką panašaus pamėgino išleisti, bet platesnio atgarsio ta knyga nesukėlė. Tai buvo knyga sau patiems. O J. Lukšos knyga – būtent švedų skaitytojui. Taigi knygą padėjo išleisti Estijos nacionalinis fondas ir Latvių pagalbos komitetas Švedijoje, įkurtas 1944–1945 m. šelpti pabėgėlius. Suprantama, prisidėjo ir lietuvių bendruomenė Švedijoje, taip pat Lietuvos kultūros ministerija ir *Lietuviškos knygos*.

Jei norėtumėte ką nors ypač pagirti, tai būtent *Lietuviškos knygos*. Ši organizacija dirba tyliai, bet labai gerai ji plūša. Kiek tos merginos sugeba išspręsti problemų. Jos puikiai tvarkosi.

Kultūrinis „smūgis“ švedams

Ką manote apie kitas lietuvių rašytojų knygas, kurias išvertėte?

J. Kunčino *Tūla* yra velniškai gera knyga, tikiuosi, kad tikrai suras savo švedų skaitytoją. Labai gerai rašo ir S. Parulskis. Neabejoju, kad Geteborgo knygų mugės metu prisidės lietuviškos muzikos, teatro, kino filmų, gal ir dailės kūrėjai. Tai bus pirmas nuo pokario metų tikrai stiprus ne tik Lietuvos, bet ir Latvijos, Estijos kultūrinis „smūgis“ Švedijoje, apskritai Skandinavijos šaly-

se. Kiek žinau, pasirengta labai rimtai, tad bus įdomu stebėti, kaip skandinavai priims Lietuvos kultūrą, ar supras, ar kils diskusija. Juk praėjo 15 metų, kai Baltijos šalys paskelbė nepriklausomybę, bet iki šiol labai sunkiai į švedų sąmonę įsiskverbia Lietuva ir kitos Baltijos valstybės. Vis dėlto žmonės jau pradeda skirti šių valstybių sostines, ir tai jau gerai. Labai neigiamą šių šalių įvaizdį formuoja nusikaltimai, kuriuos Skandinavijos šalyse padaro Baltijos kraštų gyventojai. Todėl Geteborgo knygų mugėje Baltijos šalys galės prisistatyti visiškai naujai.

Lietuvos kino studijoje sukurtas filmas „Baladė apie Daumantą“. Gal jį vertėtų parodyti Geteborgo knygų mugės metu Švedijoje?

Tai būtų sudėtinga, nes filmas sukurtas lietuviams, ir švedai jo paprasčiausiai nesuprastų. Kalbama apie Joną Kukauską-Gardenį, Tatariskį – tai švedams nieko nesakantys vardai, be to, daug ir kitų subtilių niuansų.

Dabar aš kuriu dviejų dalių (50 minučių) filmą apie pokario dalykus. Gavau tam tikrą finansavimą, prisidėjau ir savo lėšomis. Pradėjau filmuoti žmones, kurie pasakoja savo išgyvenimus. Tai bus dviejų dalių filmas. Pirmas dalis skirta pasipriešinimo istorijai Lietuvoje, antra – daugiau susieta su Švedija. Pastarojoje dalyje veiks tokios asmenybės kaip Juozas Lukša, Kazimieras Pyplys-Audronis, Mažylis, Jonas Deksnys, Jonas Pajaujis ir kiti. Kai kurie jų susiję su latviais, vokiečiais, Švedijoje rengtais desantais į Lietuvą. Dabar kaip tik vyksta šio dokumentinio filmo filmavimo darbai.

Už J. Lukšos knygos vertimą į švedų kalbą gavau šiokių tokių užmokestį, tuos pinigus naudoju kurdamas filmą. Į Sovietų Sąjungą, kaip ir nacistinę Vokietiją, reikia iš dalies žvelgti kaip į teroro viršūnę, bet Švedijoje apie tai beveik nieko nežinoma. Ir šitai man nėra lengva suprasti.

Paantraštė keičia švedų mąstymą

Vis dėlto reikalai po truputį „su-kasi“, istorijos nusiūpti neįmanoma. Švedijoje, kaip ir kituose Vakarų kraštuose, pamažu randasi kitas supratimas apie tai, kas vyko Baltijos kraštuose. Štai pavyzdys. Seniau visą laiką apie Pabaltijį buvo rašoma: priklauso Sovietų Sąjungai. Pastaruoju metu kalbant apie Baltijos šalių likimą Švedijoje jau pradėtas vartoti okupacijos terminas.

Tai ir Jūsų, gerbiamasis Jonai, paantraštę vairsius?

Gal ir tai prisidėjo, nes mano išverstos J. Lukšos knygos yra, kaip sakiau, paantraštė – *Ginkluotasis pasipriešinimas sovietų okupacijai Lietuvoje*. Man pačiam trijose ar keturiose vietose Švedijos spaudoje teko matyti mūsų šaliai naują terminą *okupacija*, vartojamą kalbant apie Baltijos kraštus. Iki šiol to nėra buvę.

Žodžių, sąvokų vartojimas yra gana „slidus“ ir įdomus dalykas. Ypač žmonės, kuriems yra tekę gyventi Sovietų Sąjungoje, puikiai žino, kaip galima manipuliuoti žodžiais ir sąvokomis. Tokios rusiškos sąvokos kaip *taikos jūra* (kalbant apie Baltijos jūrą), arba *švarus dangus* (чистое небо) yra labai geri pavyzdžiai, rodantys, kaip manipuliuojama sąvokomis. Kadangi moku rusų kalbą, tai plačiau pradėjau domėtis šiais dalykais. Švedijoje irgi savotiškai manipuliuojama sąvokomis, bet kitaip.

Bus daugiau

Kalbėjosi
Gediminas Zemlickas

**VILNIAUS GEDIMINO
TECHNIKOS UNIVERSITETAS**

skelbia konkursą Vandentvarkos katedroje mokslo darbuotojo pareigoms užimti (1 vieta).

Dokumentai priimami dvi savaites nuo paskelbimo spaudoje dienos Personalo direkcijoje, Saulėtekio al. 11 (Saulėtekio rūmai, centrinis korpusas, 501 kab.), tel. (8 ~ 5) 274 5009.

Rektorius

Atkelta iš 1 p.

Dinamiška raida reikalauja dažnesnių kongresų

Mokslo Lietuva. Kuo ypatingas šis 5-asis Baltijos dermatovenerologų kongresas Vilniuje?

I. O. Marčiukaitienė. Tai jau 5-asis kongresas, bet Lietuvoje vyksta pirmą kartą. Šie kongresai Baltijos šalyse turėtų vykti kas dveji metai. Paskutinis vyko 2003 m. Taline, o 6-asis vyks kitąmet Rygoje. Kaip matyti, seką norima keisti.

O. Čeburkovas. Baltijos dermatovenerologų kongreso prezidentas prof. Andris Rubinsas (Andris Rubins) iš Latvijos pageidauja kongresus rengti kasmet. Kaip pavyks – pamatysime.

ML. Kokios priežastys reikalauja dažninti dermatovenerologų kongresus?

I. O. Marčiukaitienė. Prof. A. Rubinsas tikisi, kad latviai, laimėję konkurencinę kovą, 2009 m. Rygoje surengs Europos dermatologų kongresą. Tam tikra prasme ir Vilniuje vykstantis Kongresas yra tarsi parengiamasis etapas Europos dermatologų kongresui, todėl ir sukviesti pasaulinio garso šios srities pranešėjai.

O. Čeburkovas. Vis dėlto tai neoficiali nuomonė, kuria mes dalijamės su *Mokslo Lietuva*.

I. O. Marčiukaitienė. Jeigu oficialiau, tai dermatovenerologijos mokslo dinamiška raida, šios srities naujovės, ateinančios ir į gydymo praktiką, skatina kuo greičiau su tomis naujovėmis supažindinti gydytojus. Tai ir būtų bene svarbiausia priežastis, kodėl sieksime Baltijos dermatovenerologų kongresus rengti dažniau negu iki šiol. Per porą metų dermatovenerologinėje praktikoje gana daug gydymo būdų spėja pasenti, nuolat tenka įsisavinti naujoves.

Iš pirmosios dienos plenarinio posėdžio pranešėjų girdėjome, kad siūloma naujų gydymo preparatų, vieni pasiteisina ir įsitvirtina gydymo praktikoje, kiti neįsitvirtina. Todėl svarbu gydytojus supažindinti su šios dinamiškos srities naujovėmis.

Mūsų nedaug, bet...

O. Čeburkovas. Reikia turėti galvoje, kad dermatovenerologų Baltijos šalyse, t. y. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, nėra itin daug: Latvijoje – apie 140–150, Lietuvoje – apie 190–200, Estijoje – formaliai yra 80, o praktiškai gali būti iki 100 dermatovenerologų. Kadangi mūsų nėra labai daug, galime dažniau su-

Baltijos dermatovenerologai rinkosi Vilniuje

Mūsų pašnekovai – 5-ojo Baltijos dermatovenerologų kongreso viceprezidentas dr. Olegas Čeburkovas ir Kongreso generalinė sekretorė doc. dr. Irena Ona Marčiukaitienė

Prezidiume: Kongreso prezidentas Baltijos šalių dermatovenerologų asociacijos prezidentas prof. Andris Rubins iš Latvijos, Kongreso viceprezidentas Lietuvos dermatovenerologų draugijos prezidentas dr. Olegas Čeburkovas (Lietuva), Estijos dermatovenerologų draugijos prezidentė prof. Helgė Silm ir Europos Akademijos dermatovenerologų asociacijos generalinis sekretorius prof. Josefas Pacas (iš Maltos)

važiuoti ir glaudžiau bendradarbiauti.

ML. Ką galėtumėte pasakyti apie į Vilnių atvykusius įvairių Europos valstybių medikus?

I. O. Marčiukaitienė. Atvyko, pranešimus skaitė ir diskusijose dalyvavo garsių Europos dermatovenerologijos klinikų atstovai. Jie turi sukaupę didžiulę patirtį, gerą potencialą, moderniausios įrangos. Tose klinikose atliekami net ir subtilūs genetiniai tyrimai, taip pat tyrinėjamos ligos, kurių patogenezė dar nėra aiški. Mes Lietuvoje tokių galimybių neturime, nors nuo kitų Baltijos šalių neatsilikame ir mokslinėmis galimybėmis, ir praktinio gydymo patirtimi.

Žinoma labai svarbu, kad galime dalyvauti Europoje vykstančiuose kongresuose, perimti tarptautinę patirtį. O Vilniaus kongreso pranešėjus galima išvysti reikšmingiausiuose pasauliniuose forumuose.

O. Čeburkovas. Šiuos pranešėjus, kurių klausėmės pirmąją Kongreso dieną, didžiulius matydami žymiausių pasaulinių simpoziumų ir kongre-

sų organizatoriai. Mat šie asmenys yra pasaulyje žinomi fundamentalių vadovėlių autoriai, naujų gydymo metodų kūrėjai. Iš tų vadovėlių mokėsi ir daugelis Baltijos šalių dermatovenerologų. Pavyzdžiui, profesorius Konstantinas Orfanos (Constantin Orfanos) buvęs Vokietijos dermatologų draugijos prezidentas, vien savo dalyvavimu papuošė bet kurį pasaulinį kongresą. Yra ir daugiau puikių šios srities dermatologų, kurie yra savo šalių medicinos mokslo ir praktinio gydymo pažibos.

Kad mažėtų atotrūkis tarp mokslo ir gydymo praktikos

ML. Kaip tarp tokių „žvaigždžių“ jaučiasi Baltijos šalių dermatologai?

O. Čeburkovas. Baltijos šalys yra mažos, todėl daug lėšų išsamiam ir įvairiapusiam šios srities mokslinių problemų tyrinėjimui negali skirti.

Antraip visas Lietuvos medicinai numatytas lėšas tektų skirti dermatologijos poreikiams tenkinti. Kitų valstybių galimybės čia nepalyginamai geresnės. Tad vien tai, kad žymūs pasaulio dermatologai atvyko į Vilnių, jau yra labai svarbu.

I. O. Marčiukaitienė. Labai džiaugiamės, kad jauniems Lietuvos specialistams atsivėrė galimybė išvykti į garsias Europos šalių klinikas; ten jie gali tobulėti ir daryti savo mokslinius darbus. Dalyvaudami kompleksiniuose tyrimuose jie sukaupia vertingos informacijos, apsigina mokslinius darbus. Taip tobulėjant kyla bendras Lietuvos dermatologijos lygis.

ML. Ar Lietuvoje didelis atotrūkis tarp dermatologijos mokslo ir gydymo praktikos?

I. O. Marčiukaitienė. Nepasakyčiau, kad atotrūkis labai didelis. Štai kad ir kolega dr. O. Čeburkovas daug metų dirbo Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Odos ir veneros ligų klinikoje. Man pačiai tenka vadovauti Vilniaus universiteto Santariškių klinikos Dermatovenerologijos centrui. Ir Kaune, ir Vilniuje mes atliekame naujausius tyrimus, taikome diagnostinius bei gydymo metodus. Didelio atotrūkio nėra. Tiesa, kai kurios mūsų galimybės ribotos. Pavyzdžiui, norėdami pacientus kuo geriau iširti,

negalime taikyti visų geriausių pasaulio klinikose prieinamų tyrimų. Tačiau didėja ir galimybės, nes atvyksta žinomų tarptautinio masto konsultantų, naudojamės telemedicinos galimybėmis. Jau galime konsultuotis dėl taikytinų preparatų, daug remiamės odos gabalėlių tyrimais bei taikydami odos biopsiją, šiais subtiliais tyrimais patikslindami galutinę diagnozę. Tyrimų duomenis galime siųsti į kitas Europos klinikas ir gauti tikslų atsakymą.

O. Čeburkovas. Atotrūkis tarp mokslo ir jo rezultatų praktinio taikymo gydymui Lietuvoje – kaip ir kitose šalyse. Kad atotrūkis būtų kuo mažesnis, ir dirba universitetinės klinikos, taip pat sėkmingai gali padėti ir tokie kongresai. Gydytojai praktikai, kurie daugiau laiko skiria darbui su pacientais ir mažiau jo gali skirti moksliniams žurnalams ir naujausiai literatūrai skaityti, per tokius kongresus išgirsta apie geriausių šios srities pasaulinę patirtį.

Štai kad ir pirmosios dienos plenarinio posėdžio pranešėjas iš Maltos, Europos dermatovenerologų akademijos generalinis sekretorius prof. Josefas Pacas (Joseph Pace). Jis kvietė Baltijos šalių medikus aktyviai dalyvauti tarptautinėje dermatologų veikloje. Juk mūsų Kongresui suteiktos Europos dermatovenerologų draugijos pastovaus medicininio tobulinimo valandos – šis tobulinimasis būtinas visiems gydytojams. Visa tai yra labai naudinga.

Dermatovenerologijos mokslo korifėjai: prof. Konstantinas Orfanos (Vokietija) ir prof. Josefas Pacas (Malta)

Ar plečiasi ligų galaktika

ML. Odos ligų nuolat daugėja. Kodėl? Ar ligos keičia savo pobūdį, pritaiko prie kintančių sąlygų? O gal tiesiog tobulėja ligų diagnostika?

I. O. Marčiukaitienė. Dermatologijoje priskaičiuojama apie 2 tūkst. ligų ir dar 300 įgytų sindromų. Tobulėja ir ligų diagnostika. Kai kurios ligos anksčiau gal nebuvo diagnozuojamos. Daugėja kai kurių onkologinių ligų, išsivysčiusiuose kraštuose – alerginių ligų.

O. Čeburkovas. Gydytojai praktikai kai kurias ligas gali pamatyti tik kartą ar kelis kartus gyvenime. Yra ligų, kurių visame pasaulyje aprašyta tik apie 10 atvejų. Kartais daugėja negalavimų pavadinimų, bet tai nereiškia, kad daugėja ligų. Pirmiausia turime kalbėti apie populiacijos ligotumą.

ML. Kaip galima įvertinti Baltijos šalių žmonių dermatovenerologinių ligotumą?

O. Čeburkovas. Kongrese dažniausias odos ligas apibūdino prof. Konstantinas Orfanos. Labiausiai paplitusios ligos – atopinis dermatitas, egzemos, spuogai, psoriazė ir melanomos. Sergamumas šiomis ligomis Baltijos šalyse mažai skiriasi nuo kitų šalių.

I. O. Marčiukaitienė. Žvyneline

Iš dešinės: prof. Andris Rubins, prof. Josefas Pacis, pirmas iš kairės – dr. Olegas Čeburkovas ir kiti Kongreso dalyviai

Konferencijos dalyviai – iš dešinės: Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto dekanė prof. habil. dr. Zita Aušrelė Kučinskienė, prof. Andris Rubins, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras prof. habil. dr. Žilvinas Padaiga ir kiti

arba psoriaze serga 2–3 proc. populiacijos. Tokia pasaulinė statistika. Panašiai sergama ir Lietuvoje.

ML. Kokios priežastys daugiausia turi įtakos dermatologinių ligų plitimui? Higienos normų nesilaikymas? O gal yra ir kitų priežasčių?

I. O. Marčiukaitienė. Yra genetiškai nulemtų ligų, kurios nuo mūsų nepriklauso. Tačiau esama ir tas ligas provokuojančių veiksnių. Pirmiausia ligoms gali daryti įtaką pati žmonių gyvenamoji aplinka. Užkrečiamas ligas sukelia daug veiksnių, tai lemia ir higienos normų nesilaikymas.

ML. Ar teisinga venerines ligas vadinti „meilės ligomis“, kaip kartais galima rasti spaudoje?

O. Čeburkovas. Taip vadinti ne teisinga, nes tai lytiškai plintančios infekcijos. Meilė čia niekuo dėta.

I. O. Marčiukaitienė. Lytiškai plintančios ligos – tai atskira tema. Savo Kongrese mes net nebuvome numatę tokios sekcijos, nes šiai temai skirtas kongresas turėjo vykti Maskvoje. Jis neįvyko, užtat nutarėme toms ligoms skirti atskirą sekciją mūsų Kongrese.

Ir ligos rodo, kad esame priskirtini prie išsivysčiusių šalių

ML. Kiek šios ligos kankina Baltijos šalių žmones? Ar didėja jų keliamas pavojus?

O. Čeburkovas. Pavyzdžiui, sifilis pasireiškia bangomis. Paskutinė banga buvo 1996–1997 metais. Tada sifilio atvejų Lietuvoje buvo smarkiai pagausėję, net iki 20 kartų, ir pasiekė daugiau kaip 4 tūkst. atvejų. Dabar sifilio atvejų mažėja. Kodėl padidėja ir kaip išplinta infekcija, mes, dermatovenerologai, stengiamės išaiškinti nustatydami visus pacientus ir jų ryšius. Tačiau ne visada nuo gydytojų priklauso net ir gripo epidemijos. Panašiai ir su kitomis infekcinėmis ligomis.

I. O. Marčiukaitienė. Blogiausia, kad žmonės nesikreipia į gydytojus, net kai ligos požymiai akivaizdūs. Dabar nėra prievartos. Anksčiau įtarus infekcinę ligą buvo galima ir prieš ligonio valią jį gydyti, o dabar tenka paisyti žmogaus teisių. Prievarta žmogaus į gydymo įstaigą neatvesi.

Visame pasaulyje, taip pat ir Lietuvoje daugėja sergančiųjų chlamidioze. Pasaulinė statistika tai patvirtina. Ši liga gali turėti gana rimtų padarinių, nes moterims gali sukelti uždegiminę dubens ligą, kurią lydi nevaisingumas ir kitos pasekmės. Ligos eiga besimptomė, todėl nemažai susirgusiųjų kreipiasi pavėluotai, o diagnostika nėra paprasta ir kainuoja nepigiai.

ML. O kokie chlamidinės padariniai vyrams?

O. Čeburkovas. Vyrams chlamidijinė infekcija gali komplikuotis prostatos lėtinio uždegimu. Tai turi įtakos generacinei ir reprodukcinėms funkcijoms, tai pat gali tapti impotencijos priežastimi.

Dabar sumažėjo tokių ligų kaip gonorėja, prieš dešimtį metų aptikdavome daug daugiau gonokokų. Mat liga gydoma palyginti nesunkiai, ir ji turi klinikinių simptomų, todėl žmonės kreipiasi anksčiau, greičiau išaiškinti infekciją plintantys nešiotojai.

Chlamidiozė kartais vadinama labiau išsivysčiusių šalių lytiškai plintančia liga, o gonokokai labiau būdingi besivystančioms šalims. Pagal šį kriterijų mes priskirtini prie išsivysčiusių šalių, nors geriausia būtų nesirgti jokiais infekcinėmis ligomis.

Tai ligos, keliančios ir psichologinių problemų

ML. Lietuvoje labai daug dėmesio skiriama širdies ir kraujagyslių, taip pat onkologinėms ligoms, o visos kitos ligos, ir tų ligų gydytojai, daug mažiau žinomi ir lyg mažiau vertinami?

I. O. Marčiukaitienė. Tokia vi-

suotinė nuomonė nėra teisinga. Kartais ne vietoje išaugęs spuogas pacientui gali sukelti daugiau psichologinių problemų, negu kita somatinė vidaus liga. Pavyzdžiui, buvo apklausti žvyneline sergantys pacientai (apie 700 pacientų). Jų paklausta: jeigu būtų galima, kokią kitą ligą rinktumėtės vietoj tos, kuria sergate? Buvo išvardytos šios: cukrinis diabetas, astma, obstrukcinė plaučių liga ir jų dabartinė liga – psoriazė. Taigi ką rinktumėtės?

Iš visų apklaustųjų nė vienas savo ligos nepasirinko, o rinkosi kitas išvardytas. O juk tai labai sunkios ligos, kuriomis sirgdami žmonės negali gyventi be vaistų. Bet ką pasakė ligoniai? Girdi, tų kitų ligų padarinių niekas nemato, o odos ligos matomos ir todėl sukelia daug psichologinių problemų.

Liaukimės manę, kad paprastą egzėmą galima išsigydyti patepus tepaliuku. Dažniausiai toks pacien-

Kauno medicinos universiteto Odos ir venerinių ligų klinikos vadovė dr. Skaidra Valiukevičienė, prof. Zita Aušrelė Kučinskienė, prof. Gustavas Maršė iš Vokietijos, T. Krygas ir Konstantinas Orfanos

tas turi ir somatinę patologiją, kuri ir sunkina odos ligų eigą. Gydyti tokius pacientus kasdien vis sunkiau. Didėja gydymo kaštai, sunkėja diagnostika, nes tenka gydyti greta kitų ligų, kurios „maskuoja“ įprastą klinikinę eigą.

ML. Ačiū gerbiamiems Kongreso organizatoriams ir pašnekovams už išsakytas mintis. Sėkmės Jūsų kasdieniuose darbuose.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Su Leonardu – į stažuotę Vokietijoje

Vilniaus kolegijos Ekonomikos fakulteto studentai Vokietijoje ir stažavosi, ir susipažino su šalimi

Šiais metais įvykdytas Vilniaus kolegijos Ekonomikos fakulteto teiktas *Leonardo da Vinci* mobilumo projektas *Būsimumų bankininkų ir draudimo specialistų kvalifikacijos kėlimas*. Absolventų ir jaunų darbininkų stažuotės projekte dar dalyvavo Alytaus kolegija, Kolpingo kolegija, Vilniaus kooperacijos kolegija, Vilniaus geležinkelio transporto ir verslo paslaugų mokykla; iš viso – 11 dalyvių. Du studentai stažavosi Latvijoje, devyni – Vokietijoje.

Jau daugiau kaip metai, kai Lietuvos žmonėms atviri keliai į visą Europą. Visi žinome, kad vis daugiau jaunų žmonių naudojasi tuo ir migruoja, ieško laimės užsienyje. Taip jau yra, kad mums, lietuviams, laimė – prižiūrėti užsieniečių vaikus, namus, lankstytis braškių laukuose ar imtis kitų darbų, kurie vietiniams ne prie širdies. Todėl nenuostabu, kad ir mus palaikė laimės ieškotojai. Tačiau mes į Vokietiją atvykome turėdami kitą tikslą – patobulinti savo profesines žinias, susipažinti su darbo sąlygomis, pagilinti kalbos žinias. Savo tikslą pasiekėme, be to, labai linksmi praleidome laiką.

Galimybę atlikti stažuotę Vokietijoje suteikė *Leonardo da Vinci*

programa. Kai kas stebisi: „Juk tu studijuoji ekonomiką, ne menus, kaip tai susiję su Leonardu da Vinci?“ Paprasta – *Leonardo da Vinci* – viena pirmųjų programų, pradėtų Lietuvoje 1997 m., kuria remiamas ES šalių bendradarbiavimas tobulinant profesinį rengimą. Ji skatina ieškoti glaudesnio švietimo, verslo ir darbinės veiklos ryšio. Daugelyje ES šalių ši programa turi partnerių – organizacijų, kurios priima studentus, jaunus darbininkus ir randa jiems stažuotės vietą. Mus mieliai priėmė *Vitalis, Leonardo da Vinci* partneris Rytų Vokietijoje – Leipcege. Ši organizacija kasmet priima apie 1 tūkst. studentų iš daugelio Europos šalių. Taigi ir mums teko bendrauti su ispanais, lenkais, čekais, rumunais, taip pat lietuvių studentais. *Vitalis* per porą dienų suranda kiekvienam praktikos vietą pagal specialybę. Todėl vieni iš mūsų du mėnesius praleido Pramonės ir prekybos rūmuose, kiti – draudimo bendrovėse ar verslo įmonėse. Vieniems dalyviams stažuotės metu teko dalyvauti konsultuojant verslo įmones finansavimo klausimais: parenkant finansavimo tipą (paskola ar pašalpa), renkant paskolos tipą, sudarant kredito bei kredito draudimo sutartis. Taip pat dalyvauti bankų ir įmonių susitikimuose, kai įmonei nesugebant gražinti kredito, ji kartu su bankais tariasi, kaip įmanoma išlaikyti verslą. Kiti domėjosi investavimo galimybėmis Baltijos valstybėse, lygino su sąlygomis Vokietijoje, rinko medžiagą apie investicinių projektų įgyvendinimo būdus, t. y. kaip bankai finansuoja šiuos projektus. Treti susipažino su Vokietijos draudimo rinka,

jos ypatumais, pamatė, kaip dirba draudimo maklerių įmonė.

Praktikos metu atliekamos įvairios užduotys, jos derinamos su priimančios organizacijos atsakingu asmeniu. Užduotys daugiausia priklauso nuo užsienio kalbos žinių ir paties žmogaus būdo. Patikėkite, šypsena, pasitikėjimas savimi ir linksmas būdas atveria visas duris. Kalbos žinios taip pat būtinos, tačiau tikrai niekas nesitiki, kad jūs be klaidų kalbate vokiškai. Visi juk supranta, kad mokykloje tikros gyvos kalbos neišmoksi, nors kartais ir pasijuokdavo iš mūsų „laužytos“ vokiečių šnekos. Svarbiausia – neparodyti, kad kažko nesupranti, ir taktiškai linktelėti galvą, atseit viską supratau. Tačiau jeigu ir mokykloje su užsienio kalba sekėsi prastai, visą laiką greta bus žmonių, pasirėngusių padėti. Per pirmą susitikimą *Vitalyje* organizacijos vadovas įvertina tavo kalbos žinias, tada nusprendžia, ar sugebėsi bendrauti savarankiškai, ar į praktikos vietą iškaroti siūsti keletą žmonių. Jeigu dėl įvairių priežasčių praktikos vieta žmogui nepatinka arba priimanči organizacija negali pasiūlyti tinkamų užduočių, tai dar nereiškia, kad porą mėnesių teks sėdėti rankas sudėjus. *Vitalis* ras nau-

ją stažuotės vietą. Kad ir kaip ten būtų, praktikos vietoje dirbi kaip ir visi normalūs dirbantys žmonės – 8 valandas. Paskui – laisvas laikas. Gali ilsėtis namuose, tačiau juk Leipcegas – didelis miestas, jame visada rasi, ką veikti. Mūsų laisvalaikiu taip pat rūpinosi *Vitalis*. Eidavome į klubus, vakarėlius. Dalyvaudavome ne tik mes, 9 lietuvičiai, susirinkdavo ir kitų šalių studentų. Laiko veltui neleidome, šiek tiek pažinę Leipcegą, apžiūrėjome ir kitus miestus. Kelionę į Veimara ir Buchenvaldą vėl organizavo *Vitalis*, o Potsdamą, Berlyną ir Drezdeną aplankėme patys. Kai kurie suspėjo dar ir savo draugus bei gimines Vokietijoje aplankyti. Liūdna tikrai nebuvo, ir du mėnesiai prabėgo labai greitai.

Taigi, mieli studentai ir jauni darbininkai, trokštantys išpūdžių, jei norite pagilinti savo profesines žinias, įgyti daugiau patirties, be to, pažinti kitą šalį ir linksmi praleisti laiką, pasitaikius progai dalyvauti *Leonardo da Vinci* programoje, nepraleiskite jos. Tikrai nesigailėsite!

*Vasilina Valatkaitė,
Vilniaus kolegijos
Ekonomikos fakulteto studentė*

**VILNIAUS GEDIMINO
TECHNIKOS UNIVERSITETAS**

skelbia konkursą Informacinių sistemų katedroje lektoriaus pareigoms užimti (1 vieta 0,25 etato).

Dokumentai priimami dvi savaites nuo paskelbimo dienos Personalo direkcijoje, Saulėtekio al. 11 (Saulėtekio rūmai, centrinis korpusas, 501 kab.), tel. (8 ~ 5) 274 5009.

Rektorius

Maršrutas į ateitį (2)

Atkelta iš 3 p.

Už ką atsako ekspertai

ML. Susidaro spūdis, kad Ministerija ir Departamentas siekia palengvinti sau gyvenimą, „nukenksmindami“ ekspertines institucijas, apribodami jų galias.

S. Vengris. Galiu sutikti, kad sprendžiančiai institucijai gyvenimas palengvinamas, bet kartu didėja atsakomybė. Neišklusius ekspertų priimti nepagrįsti sprendimai labai greitai dingsta nuo scenos.

ML. Tada labai įdomu, kaip visa tai susieti su prof. R. Jasinavičiaus „problemu medžiu“? Ar neatsitiks taip, kad reformos skatins ir vykdys tik pareigūnai ir valdininkai, bet nušalinama didžioji dalis akademinės bendruomenės?

R. Jasinavičius. Visada yra siūlymų ir atsakomybės problema. Jeigu ekspertinė ar patarėnčioji organizacija nėra atsakinga už savo siūlymus, tai geriau tų siūlymų nebūtų. Geriausia, jeigu ta atsakomybė būtų finansinė ar reputacinė. „Problemu medyje“ nėra siekiama pritraukti kuo daugiau naujų ekspertų ar ekspertinių

kuria. Visos kitos institucijos – Lietuvos mokslo taryba, Rektorių konferencija, Mokslo institutų direktorių konferencija – keičiasi, atsinaujina. O Mokslų akademijos nariai patys save išsirenka, gauna valstybės finansavimą, bet niekam neatsiskaito. Už netikusias ekspertizės tokie ekspertai turėtų savo pareigas apleisti, bet to nėra. Esu matęs labai prastų pasiūlymų, bet tie žmonės ir toliau liko ekspertinės organizacijos nariais.

Nekvestionuoju Mokslų akademijos egzistavimo, bet vien už buvimą jos nariais valstybė moka. Turėtų būti priešingai: už buvimą Mokslų akademijoje nariai patys turėtų susimokėti. Taip buvo ir yra normaliame pasaulyje. Izaokas Niutonas ir kiti priklausę Londono karališkajai draugijai patys mokėjo nario mokesčius.

Mes nesiuolome Akademijos vidaus pertvarkymo, bet siekiame, kad valstybės institucija neprivalėtų atsižvelgti į Akademijos ekspertavimo išvadas. Taip sumažinama galimybė šiai organizacijai tenkinti savisaugos institutą.

suvaržytas, nes turi ginti jį išrinktos institucijos interesus. Prieš ketą metų Grupė už nacionalinio susitarimo įgyvendinimą (GUNSI) siūlė Mokslų tarybos narius skirti pagal kompetenciją, o ne pagal priklausymą vienai ar kitai institucijai. Tai tuščias valstybės lėšų švaistymas, nes pagal atstovavimo principą sudarytų institucijų ir taip daug, pavyzdžiui, Rektorių konferencija, Mokslų institutų direktorių konferencija ar ta pati Mokslų akademija. Deja, Seimas GUNSI siūlymą atmetė. Motyvas – tokiam siūlymui nepritarė Lietuvos akademinė bendruomenė. Žinoma, netvirtinu, kad dabartinė Mokslų taryba nieko gero nuneveikia. Vieną kitą darbą atlieka gerai, tačiau nuosekliai gerai dirbti trukdo jos pačios sudarymo principai. Juk dauguma iš 32 Tarybos narių yra daugiausia suėję rūpintis, kad jų atstovaujama sričiai tektų daugiau lėšų.

Sprendimo teisė ir atsakomybė

ML. Ką grupės nariai atsakys tiems, kurie jos šį darbą įvertins kaip autokratijos didinimo pastangas, norą Ministerijos ir Departamento rankose sutelkti kuo daugiau galių, eliminuojant nepritariančiųjų balsus?

S. Vengris. Pirmiausia tai atsakomybės, o ne autokratijos didinimo klausimas. Demokratinėje šalyje sprendimus priimti įpareigota Ministerija, Departamentas, tačiau atsakomybė „išplaukusi“, nes už tą sprendimą atsakingas įvairių ekspertų būrys. Daugelio asmenų nuomonės integruojamos taip, kad būtų kuo mažiau pretenzijų. Visa tai mažina jautrumą aplinkai, – apie tai kalbėjau pirmojo pokalbio dalyje. Turi būti atsakomybė tų, kurie turi teisę spręsti ir kurie nusprendė žinotų, ką tai gali reikšti jiems patiems.

Su niekuo nesitardamas ministras gali priimti bet kokius, gal ir netikusius sprendimus, tačiau net jei taip – tai kas jo laukia? Štai žmonės piktinasi, kodėl Lietuvoje steigiamos nelegalios aukštosios mokyklos, ką veikia Ministerija? Ji šiuo atveju nieko negali padaryti, nes neturi galių pareikalauti atitinkamų duomenų, nubausti ir panašiai. Ministerijos galios apribotos.

Tad jeigu Ministerija atsakinga už sistemos reikalus, tai jos sprendimai turi būti derinami su kitomis institucijomis ar bent išklaunami jų pasiūlymai. Tačiau sprendimas turi padėti sistemai geriau veikti, o ne išlaikyti status quo principą. Autokratija čia niekuo dėta. Sprendimo teisė susijusi su atsakomybe.

Žinoma, toks veikimo modelis gal ir nepašalins galimų klaidų. Reikia rinktis: turėti teisę į klaidą, t. y. įsigyti „rizikos kapitalą“, arba nieko neveikti. Tada ir neklystama.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Ir Mokslų tarybą – ant to paties kurlpalio

ML. Plėtos plane lygiai tas pats siūlymas galioja ir visai kito pobūdžio institucijai – Lietuvos mokslo tarybai. Juk Tarybos neapkaltsime, kad ji pati save išsirenka, gyvuoja vedama savisaugos „instituko“, ar kad nėra narių rotacijos?

S. Vengris. Mūsų darbo grupė nėra nusiteikusi prieš jokią instituciją, mes tik sakome: pakeiskime žodį *atsižvelgia* į žodį *išklauso*. Daugiau nieko.

ML. Vis dėlto abejotina, kad mokslo plėtos plane būtų reglamentuojami Mokslų tarybos veiklos ir rinkimo principai. Kiek atsimenu, nė viena Mokslų tarybos narių sudėtis netenkino norinčių spartesnės mokslo reformos. Todėl būdavo nuolat reformuojamos Mokslų tarybos narių rinkimo, vėliau ir dalies narių skyrimo procedūros. Dabar jau aukštojo mokslo plėtos plane siūloma Mokslų tarybą

rinkti ne pagal atstovavimo institucijoms principą, bet rinkti kaip personalijas. Į Tarybą siūloma įtraukti tiek pat ir akademinės bendruomenės, ir verslo bei kitų veiklos sričių atstovų.

V. Daujotis. Mokslų taryba, kitaip negu visuomeninės organizacijos, tam ir sudaroma, kad valstybė galėtų ja pasiremti mokslo, inovacijų ir studijų klausimais. Atstovaudamas konkrečiai mokslui, studijų institucijai ar kitai organizacijai Mokslų tarybos narys nėra laisvas, kai tenka teikti savo ekspertines išvadas. Jis

Gedimino Zemlicko nuotrauka

Lietuvos pramonininkų konfederacijoje kolegijų reikalus pasirengę ginti Kauno verslo kolegijos direktorė Eugenija Vagnerienė ir Vilniaus kolegijos direktorius dr. Gintautas Bražiūnas; kalba Lietuvos studentų atstovybių sąjungos prezidentas Viačeslavas Palkevičius

nių institucijų. Kaip tik tiesioginė atsakomybė teikiama aukštajai mokyklai, kaip svarbiausiai galutinio „produkto“ gamintojai. Jeigu aukštoji mokykla nesugeba parengti visuomenei reikalingų specialistų, ji už tai ir turi atsakyti, nes praras motyvacinį ir finansinį veiksmų. Aukštoji mokykla gali telkti ekspertus ir patarėjus, bet atsakomybė tenka jai.

V. Daujotis. Iš kitų ekspertinių institucijų išsiskiria Lietuvos mokslų akademija, nes ši institucija niekam neatsiskaito. Ji pati save formuoja ir

Proistorės tyrinėtojo netekus

Habil. dr. Vytautas Kazakevičius

2005 m. rugsėjo 7 d. mirė ilgametis Lietuvos istorijos instituto vyriausiasis mokslo darbuotojas archeologas habilituotas daktaras Vytautas Kazakevičius.

V. Kazakevičius gimė 1951 m. spalio 11 d. Marijampolėje. 1969 m. baigęs Kapsuko 2-ąją vidurinę mokyklą, pradėjo studijas Vilniaus pedagoginio instituto Istorijos fakultete. Studijas baigė 1974 m. Tais pačiais metais pradėjo dirbti Lietuvos istorijos instituto Archeologijos skyriuje, nuo 1987 m. iki 1994 m. buvo šio skyriaus vadovas. 1984 m. apgynė daktaro disertaciją *II–VIII amžių baltų ginklai Lietuvos teritorijoje*, o 1998 m. – habilitacinį darbą *Geležies amžiaus baltų genčių ginkluotė*. Pagrindinės V. Kazakevičiaus mokslinio darbo kryptys buvo baltų genčių materialinė kultūra, baltų ginkluotė bei Tautų kraustymosi laikotarpio atspindžiai baltų genčių teritorijoje. V. Kazakevičius šiomis temomis parašė 4 monografijas: *Оружие балтских племен II–VIII веков на территории Лумбы* (1988 m.), *Пlinkaigalio kapinynas* (1993 m.), *IX–XIII a. baltų kalavijai* (1996 m.), *Geležies amžiaus strėlės Lietuvoje (II–XII–XIII amžius)* (2004 m.) ir daugiau kaip 100 mokslinių straipsnių. Mokslininkas buvo leidinio *Archeologia Baltica* vyriausiasis redaktorius, leidinio *Lietuvos archeologija*, žurnalų *Istorija*, *Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslų darbai* ir *Eesti archeologia ajakiri* redkolegijų narys, vadovavo mokslinėms programoms *Ikirikščioniškosios Lietuvos kultūra*, *Baltų gentys ir jų kultūra*, *Regioniniai baltų kultūros modeliai: procesų dinamika Vėlyvajame geležies amžiuje*, buvo programos *Lietuvos istorija* vykdytojas. V. Kazakevičius stažavosi Helsinkyje, Frankfurte prie Maino, Stokholme, dalyvavo daugelyje mokslinių konferencijų Lietuvoje ir užsienyje, vadovavo penkių doktorantų studijoms. Nesibodėjęs ir visuomeninio darbo: buvo Lietuvos istorijos instituto Mokslų tarybos pirmininkas ir narys, Mokslinės archeologijos komisijos pirmininkas ir narys, Lietuvos archeologų draugijos narys.

Daug laiko ir pastangų velionis skyrė mokslinių archeologinių ekspedicijų organizavimui ir vykdymui. Jo pastangomis buvo ištirti Plinkaigalio (Kėdainių r.), Kalniškių (Raseinių r.), Kejėnų (Raseinių r.) plokštinių kapinynai, Miškinių, Visėtiškių (Anykščių r.) pilkapynai. Mokslininkas dalyvavo Žasino (Šilalės r.), Griniūnų (Panevėžio r.) kapinynų tyrinėjimuose, vykdė žvalgomojus archeologinius tyrimus savo gimtojoje Suvalkijoje.

2005 m. V. Kazakevičius buvo pradėjęs dirbti Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institute. Liko nebaigta monografija *Žasino kapinynas* ir daug mokslinių straipsnių.

V. Kazakevičius buvo principingas, draugiškas, reiklus ir darbštus. Visiems jo moksliniams darbams būdingas išsamumas, gilumas, mokslinės išvados pagrįstos jo paties ir kolegų sukauptais šaltiniais, naujaisiais Lietuvos ir užsienio archeologų darbais. Jis išliks Lietuvos priešistorės korifėjumi, o geriau jį pažinoję bei su juo bendravę žmonės Vytautą Kazakevičių prisimins kaip taurią ir humanišką asmenybę.

Habil. dr. Algirdas Girininkas

Mokslų Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas

Kalbos redaktorė Rūta Krasnovaitė

Stilistė Vilma Balsytė

Dizaineris Arūnas Cironka

Patarėjai: V. Būda, S. Goberis, J. Puodžius, A. Ramonas, J. Ulbikas, E. K. Zavadskas.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 2001 Vilnius

El. paštas: mokslolietuva@takas.lt, tel/faks. (8 ~ 5) 212 12 35

Laikraštis internete: <http://ml.lms.lt>

Redakcija, pritardama ne visoms autorių mintims, jas toleruoja.

Perspauddinant ar naudojant laikraščio „Mokslų Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://ml.lms.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslų Lietuvą“.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Sapnų sala“

S. Moniuškos g. 21, 2004 Vilnius